

KRISTIINA KORJONEN-KUUSIPURO

SAMAA SEITTIÄ KUTOMAAN

Visuaalisten alojen ammattitaiteilijoiden
verkostoitumisedellytykset Kaakkois-Suomessa

ETELÄ-KARJALA-INSTITUUTTI
SOUTH KARELIAN INSTITUTE

LAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO
LAPPEENRANTA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

RAPORTTI 16
REPORT 16

SAMAA SEITTIÄ KUTOMAAN

Visuaalisten alojen ammattitaiteilijoiden verkostoitumisedellytykset Kaakkois-Suomessa

Kristiina Korjonen-Kuusipuro

Etelä-Karjala-instituutti
Raportti 16
Lappeenrannan teknillinen yliopisto

Julkaisija

www.lut.fi/eki

Open your mind. LUT.
Lappeenranta **University of Technology**

©Kristiina Korjonen-Kuusipuro ja Etelä-Karjala-instituutti
Kuvat sivulla 4 ja 11: Kristiina Korjonen-Kuusipuro

ISBN 978-952-265-170-9
ISBN 978-952-265-171-6 (PDF)
ISSN 1795-2867

Lappeenrannan teknillinen yliopisto
Digipaino 2011

Sisällys

ALUKSI	5
KIIREISEN TIIVISTELMÄ	7
TUTKIMUSAINEISTO	9
VERKOSTOT OVAT AIKAMME KIELI	13
VERKOSTON ARVOA ETSIMÄSSÄ	19
Millaisia toimijoita, sellaisia verkostoja Taiteilijoiden suhde luovaan talouteen Mitä erityistä on visuaalisissa aloissa? Voimavarana omaleimainen alue	
KOHTI KONKRETIAA	31
VISTA-verkoston peruspilarit Muut VISTAa tukevat rakenteet Verkoston elinkaari ja muoto	
VERKOSTOA RAKENTAMAAN	40
Tavoite 1: Enemmän meteliä kulttuurista Tavoite 2: Edunvalvonta Tavoite 3: Prosenttiperiaate käyttöön Tavoite 4: Verkosto työyhteisönä Tavoite 5: Taidelinkistä VISTAan Tavoite 6: VISTAn matkailulliset vaikutukset Pankkeja ja paketteja Rahoitusvaihtoehtoja	
LOPUKSI	53
Lähteet	
Liitteet	

ALUKSI

Kädessäsi on VISTA-hankkeen loppuraportti, jossa tarkastellaan edellytyksiä visuaalisten taiteiden yhteistyöverkoston (VISTA) perustamiseksi Kaakkois-Suomeen. Raportissa pohditaan verkoston merkitystä, hyötyjä ja haittoja sekä käydään läpi verkoston vaihtoehtoisia malleja, tehtäviä ja rahoitusvaihtoehtoja. Lisäksi esitetään konkreettisia jatkotoimia, joiden avulla VISTA on mahdollista perustaa.

Hankkeessa selvitettiin Kaakkois-Suomen visuaalisten alojen taiteilijoiden halua ja motivaatiota VISTA-verkoston rakentamiseen. Keskeistä oli kerätä taiteilijakentän näkemyksiä ja kuunnella eri visuaalisten alojen taiteilijoita heitä koskevassa asiassa. Lähtökohtana oli Tarja Cronbergin (2010) ”*Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo*” -raportin ajatus siitä, että nykyisin järjestelyin ei pystytä riittävästi turvaamaan taiteilijoiden toimeentulon edellytyksiä, vaan tarvitaan toimia taiteilijoiden aseman parantamiseksi.

Selvitystyö tehtiin Etelä-Karjala-instituutissa 1.1. – 31.12.2011 välisenä aikana. Etelä-Karjala-instituutti on Lappeenrannan teknillisen yliopiston monialaista tutkimusta tekevä erillislaitos, joka on hyvin verkottunut alueen toimijoihin. Instituutissa on aikaisemmin laadittu Etelä-Karjalan kulttuuristrategia *Luovuus sitoo sirpaleita* (Niinisalo 2007) ja selvitys *Kulttuuripalveluiden tila ja prosessit Lappeenrannassa strategia ja selvitystyö* (Väättäminen 2009). Lisäksi on tutkittu Etelä-Karjalan kulttuurimaisemaa ja sen matkailullisia mahdollisuuksia sekä selvitetty Etelä-Karjalan innovatiivisuutta, luovuutta ja hyvinvointia. Myös näissä selvityksissä kulttuurin merkitys on nostettu esille.

VISTA-hankkeen rahoitti Opetus- ja kulttuuriministeriö ja hanketta hallinnoi hankerahoituksen hakija, Etelä-Karjalan Taiteilijaseura ry. Projektin etenemistä valvoi Taidelinkki-hankkeen johtoryhmä, johon kuuluivat kuvataiteilija Vesa-Ville Saarinen (Etelä-Karjalan Taiteilijaseura ry), kuvataiteilija Kirsti Lento (Kotkan Taiteilijaseura ry), valokuvataiteilija Päivi Eronen (Kaakkois-Suomen taidetoimikunta), amanuenssi Mona Taipale (Etelä-Karjalan taidemuseo) ja vs. kulttuurisihteeri Helena Hokkanen (Lappeenrannan yleinen kulttuuritoimi). Hankkeen

johtoryhmä toimi tukenani koko hankkeen ajan ja kiitän heitä lämpimästi hyvistä ja kannustavista ajatuksista ja neuvoista.

Taidelinkki on Kaakkois-Suomen taidetoimikunnan, Etelä-Karjalan ja Kotkan Taiteilijaseurojen vuonna 2009 käynnistämä kuvataiteilijoiden alueellinen keskushanke, jonka tavoitteena on ollut työllistää kaakkoissuomalaisia taiteilijoita ja tehdä heidän työtään tunnetuksi. Hanketta vetää läänintaiteilija Sirpa Hynninen. Taidelinkki-hankkeen tärkeänä saavutuksena on ollut taidetoimikunnan ja kolmannen sektorin eli taiteilijajärjestöjen tekemä tiivis ja onnistunut yhteistyö ja hanke on saanut runsaasti kiitosta alueen kuvataiteilijoilta. Yhtenä Taidelinkki-hankkeen päämääränä on VISTA-verkoston perustaminen ja vakiinnuttaminen.

Tämä raportti on kaksiosainen. Ensimmäisessä osassa käsitellään lyhyesti verkoston merkitystä, verkostoajattelua ja alueellisuuteen liittyviä erityispiirteitä eli niitä tekijöitä, jotka mahdollisesti vaikuttavat VISTAn rakentumiseen. Toinen osa esittelee konkreettisesti niitä toiveita, joita alueen taiteilijat ovat verkostolle esittäneet ja toiveiden kautta löytyneitä verkoston rakennuspalikoita. Raportti etsii vastauksia kysymyksiin miksi, kenen kanssa, miten ja mitä.

Haluan lämpimästi kiittää kaikkia hankkeen aineiston keruuvaiheessa mukana olleita taiteilijoita ja asiantuntijoita. Olen kokenut työni tärkeänä ja toivon, että kyselyihin ja haastatteluihin käyttämäni aika kantaa hedelmää, vaikka vastaaminen ei kaikille ollut helppoa tai mielekästä. Tämäkin raportti on helppo jättää raportiksi muiden joukkoon. Se ei kuitenkaan ole tie onneen. Useat haastateltavat kertoivat, että VISTA-verkostoon liitettyjä toiveista on Kaakkois-Suomessa keskusteltu kymmenien vuosien ajan, mutta sanat eivät ole johtaneet tekoihin. Onnistuakseen VISTA-verkosto tarvitse sitoutuneita ja motivoituneita tekijöitä, jotka päättäväisesti vievät asiaa eteenpäin ja puhaltavat yhteen hiileen. Toivon, että tämä raportti tarjoaa työkaluja verkostoitumisen edistämiseen. Nyt on aika käydä töihin käsiksi. Tärkeintä on pitää jalat maassa ja pää pilvissä.

Lappeenrannassa 20.11.2011

Kristiina Korjonen-Kuusipuro

KIIREISEN TIIVISTELMÄ

Raportin lähtökohtana on Tarja Cronbergin (2010; 2011) ajatus siitä, että taiteilijat tarvitsevat erityistä tukea toimeentuloonsa, sillä taiteilijoiden työ on usein sirpaleista, eikä nykyisin järjestelyin pystytä turvaamaan riittävästi taiteilijoiden toimeentulon edellytyksiä. Raporttia varten on haastateltu alueen visuaalisten alojen taiteilijoita, verkosto-osaajia ja kulttuurisektorin toimijoita sekä osallistuttu erilaisiin luovien alojen toimijoille ja taiteilijoille tarkoitettuihin tilaisuuksiin. Taiteilijoille tehtiin myös kyselylomake, jota levitettiin pääasiassa sähköpostilla kaakkoissuomalaisille visuaalisten alojen taiteilijoille.

Visuaalisilla taiteenaloilla raportissa tarkoitetaan kuvataidetta, taidekäsityötä, korutaidetta ja elokuva-alaa. Kuvataiteet pitävät sisällään maalaustaiteen, grafiikan, kuvanveiston, valokuvauksen ja mediataiteen. Eri taidelajien rajat ovat nykyisin hämärtyneissä, eikä rajojen vetäminen ole tämän raportin tehtävä. Alaa keskeisempää on, että verkostoa suunnitellaan ammattitaiteilijoille. Ammattitaiteilija on taiteen kentällä aktiivisesti toimiva henkilö, jolla tänä päivänä on pääsääntöisesti myös koulutus ammattiinsa.

Raportissa todetaan, että Kaakkois-Suomen visuaalisten alojen taiteilijat tarvitsevat oman verkoston, joka tukee taiteilijoita heidän työssään ja toimii samalla edunvalvojana. Alueella on vahvaa osaamista, josta kertovat esimerkiksi lukuisat visuaalisten alojen yhdistykset. Yhteistyötä kuitenkin tarvitaan, jotta taiteilijat pystyvät tuomaan oman osaamisensa paremmin näkyväksi osaksi luovien alojen kehitystä.

Edellä mainitun vahvan osaamisen lisäksi alueen vahvuuksina ovat Saimaan ammattikorkeakoulun taiteilijakoulutus ja jo olemassa olevat kansainväliset verkostot. Kaakkois-Suomessa on myös tehty näyttelyvaihtoa ja taidelainaamotoiminta on saatu toimimaan hyvin. Alueen kehityspisteinä verkostoa silmällä pitäen voidaan nähdä taiteen heikko asema ja maantieteellisesti laaja alue. Lisäksi taiteilijoiden pelätään kaivautuvan syvemmälle omiin poteroihinsa, ja vaarana on eri taiteenalojen välisten rajojen ylläpitäminen ja jopa vahvistuminen entisestään erilaisten ”reviiriristiriitojen” kautta.

Verkostoissa on kuitenkin voimaa ja onnistuessaan VISTA-verkostolla on mahdollisuus parantaa sekä taiteilijoiden asemaa että taiteen arvostusta alueella. Taiteilijan toimeentulon parantaminen eri keinoin onkin kaikkein keskeisin verkoston tehtävistä. VISTA-verkoston toteutumisen haasteena voidaan pitää rahoituksen vaikeutta. Verkosto tarvitsee koordinaattorin, jota ilman verkoston on mahdotonta toimia.

Jotta verkosto toimii parhaalla mahdollisella tavalla, se edellyttää verkoston jäsenten keskinäisen riippuvuuden oivaltamista ja hyväksymistä. Verkostossa toimivien on ymmärrettävä, että yhteistyö ei perustu hierarkkisiin suhteisiin, vaan *lojaalisuuden, solidaarisuuden, luottamuksen ja keskinäisen tuen* luonnehtimiin yhteyksiin. (Anttila 2011) Tämä on haastava tavoite. Verkostot perustuvat yhteistoiminnalle ja vastavuoroisuuden periaatteelle: kun annan itse jotakin, saan vastaavasti jotain tarvitsemaani takaisin. Annettu tai saatu ei välttämättä ole rahaa, vaan verkostossa voidaan vaihtaa myös palveluja tai osaamista.

TUTKIMUSAINEISTO

Hankkeessa selvitettiin Kaakkois-Suomen visuaalisten taiteiden toimijoiden tahtotilaa verkoston perustamiseksi. Aineistonkeruu tapahtui haastattelujen ja kyselyjen avulla. Aineisto analysoitiin ja sen pohjalta laadittiin ensin SWOT-analyysi visuaalisten alojen yhteistyöverkoston mahdollisuuksista (ks. liite 2). Analyysi esiteltiin Taidelinkki-hankkeen johtoryhmälle toukokuussa 2011 ja sen pohjalta verkoston ajatusta työstettiin eteenpäin. Seuraavaksi kartoitettiin erilaisia rahoitusvaihtoehtoja ja etsittiin konkreettisia malleja visuaalisten taiteiden yhteistyöverkostolle.

Aineistonkeruu alkoi visuaalisen alan taiteilijoille suunnatun kyselyn laatimisella. Kyselystä tehtiin kaksi eri versiota, joista laajempaa lähetettiin Kouta ry:n, Kotkan Taiteilijaseuran ja Etelä-Karjalan taiteilijaseuran jäsenille sähköpostilla Taidelinkki-hankkeen kautta (sähköpostilistalla oli 114 nimeä). Kysely palautuskuorineen lähetettiin myös postitse yhdeksälle taiteilijalle, sillä heillä ei ole käytössään sähköpostia. Kysely oli saatavilla myös Etelä-Karjala-instituutin nettisivuilla ja muut visuaalisten taiteenalojen yhdistykset jakoivat siitä tietoa omille jäsenilleen. Vaikka kyselyä lähetettiin laajalle ja sitä myös karhuttiin, vastauksia tuli hyvin vähän, vain 10 kappaletta. Kysely osoittautui raskaaksi vastata ja vastausten lähettämässä esiintyi ohjeistuksesta huolimatta teknisiä ongelmia. Kyselystä tehtiin myös kevyempi versio, jota jaettiin Kotkassa 9.4.2011 taiteilijoille pidetyssä Rahat sekä Henki –seminaarissa, johon osallistui useita kymmeniä taiteilijoita. Valitettavasti vain kolme henkilöä seminaarissa vastasi kyselyyn, joten kyselyllä ei ole merkitystä itsenäisenä kyselynä.

Kyselyjä syvällisempi aineistonhankintamenetelmä olivat haastattelut. Hankkeen aikana haastateltiin visuaalisten alojen ammattilaisia eri puolilta Kaakkois-Suomea. Haastateltaviksi valikoitui henkilöitä, jotka toimivat aktiivisesti oman alansa järjestöissä ja/tai taiteen kentällä. Haastateltavia etsittiin ns. lumipallomenetelmän avulla, jossa aiemmin haastatellut ehdottivat uusia haastateltavia. (Metsämuuronen 2006: 55) Haastattelut olivat teemahaastatteluja, jossa ei ollut tarkkarajaisia kysymyksiä aina samassa järjestyksessä, vaan niissä käsiteltiin taiteilijuuteen, verkostoihin, rahoitukseen ja alueellisuuteen liittyviä teemoja. (Hirsjärvi et al 1997: 197–198) Teemat olivat pitkälti samoja kuin laajemmalle vastaajajoukolle lähetetyssä kyselylomakkeessa, mutta haastatteluissa oli mahdollista esittää tarkentavia

kysymyksiä ja syventää näitä teemoja. Hankkeessa haastateltiin 16 taiteilijaa. Taiteilijahaastattelujen lisäksi tutkimuksen aikana käytiin useita keskusteluja esimerkiksi verkosto-osaajien, museoiden edustajien ja eri hankkeiden toimijoiden kanssa. Kaiken kaikkiaan hankkeessa haastateltiin 24 henkilöä. Haastattelun teemat ja kysymykset on esitetty liitteessä 1.

Oheisessa taulukossa on esitetty Kaakkois-Suomen taiteilijaseurojen jäsentilanne 28.10.2011 yhdistysten nettisivujen mukaan ¹. Yhteenlaskettu jäsenmäärä ei automaattisesti kerro taiteilijoiden määrää alueella, sillä osa taiteilijoista on jäsenenä useammassa kuin yhdessä yhdistyksessä. Esimerkiksi Kotkan ja Kouvolan taiteilijaseuroissa on yhteisiä jäseniä, samoin monet Korutaideyhdistyksen jäsenistä kuuluvat myös Kaakkois-Suomen taidekäsityöläisiin. Korutaideyhdistys toimii valtakunnallisesti ja kaakkoissuomalaisia jäseniä on jäsenmäärästä noin puolet. Myös osa valokuvaajista on taiteilijaseurojen jäseniä. Kotkan Valokuvakeskukseen voi liittyä jäseneksi, mutta se ei ilmoita jäsenmääräänsä nettisivuillaan. Kaakkois-Suomen valokuvakeskuksella ei puolestaan ole omia jäseniä. Valokuvakeskukset tekevät yhteistyötä alueen lukuisten kameraseurojen kanssa.

Etelä-Karjalan Taiteilijaseura ry	88
Kotkan Taiteilijaseura ry	31
Kouvolan taiteilijaseura KOUTA ry	31
Korutaideyhdistys ry	75
Kaakkois-Suomen taidekäsityöläiset ry	45
Kotkan Valokuvakeskus	ei tietoa
Kaakkois-Suomen Valokuvakeskus	ei varsinaisia jäseniä

Haastattelujen lisäksi olen käynyt lukuisia epävirallisempia keskusteluja aiheesta taiteilijoiden ja eri sidosryhmien edustajien kanssa sekä osallistunut useisiin taiteilijoille ja luovien alojen osaajille suunnattuihin tilaisuuksiin. Imatralla toimiva RaakaIdea Oy järjesti toukokuussa 2011 taiteilijoille ja taiteen tuottajille suunnatun

¹ Etelä-Karjalan Taiteilijaseuran jäsenmäärä on tilanne 7.11.2011 varapuheenjohtaja Vesa-Ville Saarisen mukaan.

Kulttuuri klubi -keskustelutilaisuuden Imatralla. Tilaisuudessa oli läsnä noin 20 henkilöä, joista reilusti yli puolet oli kuvataiteilijoita. Osa heistä oli Saimaan ammattikorkeakoulusta juuri valmistuneita tai valmistumassa olevia. Esittelin tilaisuudessa VISTA-hanketta ja aiheesta syntyi vilkas keskustelu, jonka aikana pohdittiin mm. Etelä-Karjalan etuja suhteessa muihin alueisiin, taiteilijoiden ja varsinkin nuorten taiteilijoiden mahdollisuuksia tienata oma toimeentulonsa sekä tilakysymyksiä. Ajatusta verkostosta pidettiin tilaisuudessa hyvänä. VISTA-hankkeen alustavia tuloksia esiteltiin myös Hämeen taideviikoilla kuvataiteilijoille järjestetyssä INTO-vertaisfoorumissa, johon osallistui useita kymmeniä taiteilijoita. Tilaisuuden keskustelujen anti on myös huomioitu tässä raportissa.

Raportissa haastatteluihin ja kyselyihin liittyvät sitaattit on esitetty nimettöminä ilman minkäänlaisia viittauksia puhujiin. Näin siitä syystä, että puhujan anonymiteetti säilyisi. En näe tarpeelliseksi nostaa esille puhujan henkilöllisyyttä, sillä tärkeämpää on se mitä sanotaan kuin se kuka sen sanoo.

Tämän tutkimuksen empiirinen aineisto on verraten pieni ja on hyvä pohtia onko aineisto riittävä johtopäätösten tekemiseen. Aineiston pienuuteen vaikutti luonnollisesti kyselyyn vastanneiden vähäisyys. Hyvin laajalla joukolla oli mahdollisuus osallistua tutkimukseen kyselyyn vastaamalla, mutta he eivät käyttäneet mahdollisuutta hyväkseen ja selvää väsymystä kyselyiden suhteen oli havaittavissa. Vastaajat kokivat verkoston pääsääntöisesti tarpeellisenä ja sille löytyi runsaasti erilaisia tehtäviä. Eri alojen taiteilijat painottivat hiukan eri näkökulmia, joka on tuotu raportissa esille. Haastateltavista monet olivat keskeisissä asemissa edustamissaan järjestöissä ja uskon, että he pystyivät jossain määrin puhumaan myös muiden jäsenten puolesta. Tutkimuksen tarkoitus oli tuoda esille taiteilijoiden näkemyksiä verkoston tarpeellisuudesta ja sen mahdollisista tehtävistä, ja uskon, että tämä on onnistunut.

”En ole aiemmin ajatellut, enkä myöskään kokenut itse tarvetta saada verkostoa alueelle, mutta luulen, että verkosto olisi positiivinen asia. Luulen, että vahva verkostoituminen auttaisi ajamaan visuaalisen alan ihmisten asioita alueellisesti myös niin, että päättäjät noteeraisivat asioita.”

Tausta-aineistoksi Etelä-Karjala-instituutin korkeakouluharjoittelija Heini Kähkönen keräsi hankkeen alkuvaiheessa listan 35 erilaisesta kulttuuriverkostosta eri puolilta Suomea. Verkostoista selvitettiin niiden toimintaperiaate, toimenpiteet ja rahoitus. Erilaisia kulttuurialojen ja luovien alojen verkostoja on viime vuosina syntynyt paljon, eikä tavoitteena ollut kattavasti selvittää kaikkia alan verkostoja, vaan tarkastella nimenomaan muotoa ja toimintaa malleina VISTA-verkostolle.

VERKOSTOT OVAT AIKAMME KIELI

Maailma rakentuu erilaisista verkostoista. Verkosto on ihmisten toiminnan järjestäytymisen käsitteellinen apuväline, joka tuo toimijat, instituutiot ja käytännöt osaksi samaa kokonaisuutta. Verkostoihin liittyy aina sosiaalinen kanssakäyminen ja kommunikaatio. Kanssakäyminen voi olla teknologian välittämää tai suoraa yhteisön jäsenten välillä. Verkostot voidaan määritellä eriaistaiseksi ja eri tavoin vakiintuneiksi sosiaalisiksi suhteiksi toisistaan riippuvaisten toimijoiden välillä, jotka ovat organisoituneet yhteisen ongelman tai resurssipohjan ympärille. (Eriksson 2009: 9-13; Ks. myös Linnamaa & Sotarauta 1999)

Hankkeen aikana olen huomannut, että verkostoja ja niiden merkitystä on usein vaikea hahmottaa, sillä verkostojen rakenne voi olla hyvin epämääräinen. Ihmiset eivät aina ajattele, että opiskeluaikaiset ystävät, entiset ja nykyiset työkaverit muodostavat verkoston, vaan yleisemmin puhutaan ystäväistä tai tutuista joille voi soittaa ja kysyä neuvoa tiukan paikan tullen. Kuten ihmisten välisille suhteille yleensäkin, myös verkostoille on tyypillistä se, että ne uusiutuvat ja elävät jatkuvasti. Verkostoilla ei myöskään ole yhtä ainoaa keskusta, joka määritteli ja organisoisi toimintaa, vaan toiminta ja sen hallinta jäsentyy avoimemmassa tapahtumakentässä itse toiminnan kuluessa. Sanotaankin, että verkostot kuvaavat inhimillisen toiminnan organisointia vastakohtana hierarkkiselle järjestelmälle. Ne tavoittelevat avoimuutta ja joustavuutta, jota hierarkkisissa määräyssuhteissa ei ole. (ks. myös Erikson 2009: 17; 36)

Verkostoajattelussa joudutaan pohtimaan ketä otetaan mukaan verkostoon ja ketkä jäävät verkoston ulkopuolelle. Vaikka verkostot ovat periaatteessa avoimia rakenteita, verkostoon pääsy edellyttää tiettyjä asioita. (Erikson 2009: 42–43; Castells 2000: 15) Tästä samaisesta ajatuksesta on lähdetty liikkeelle myös VISTA-verkosta hahmoteltaessa. VISTAa on alusta alkaen suunniteltu visuaalisten alojen ammattitaiteilijoille ja se sulkee joitakin tahoja, esimerkiksi harrastelijataiteilijoita, verkoston ulkopuolelle. Tämä määrittely ei suinkaan ole ongelmaton ja informanttini ovatkin pohtineet myös sitä, mitä ovat visuaaliset alat ja kuka on ammattitaiteilija.

Verkoston tulee olla mahdollisimman tarpeellinen ja kiinnostava. Brittiläisen John Lawn ja ranskalaisten Michal Callonin ja Bruno Latourin kehittämässä toimijaverkkoteoriassa verkosto houkuttelee mukaansa toimijoita, joiden itsenäiset tavoitteet verkosto kääntää vastaamaan verkostolle asetettuja tavoitteita. Kun näin tapahtuu, verkoston vaikutusvalta ja laajuus kasvaa. Näin verkostosta tulee keskeinen ja itsestään selvä osa yhteisöä. Toimijaverkkoteorian mallissa verkostolla on oltava jokin päämäärä toiminnalleen, jokin suunnitelma, jota se noudattaa. (Erikson 2009: 48–49; toimijaverkkoteoriasta lisää Callon & Latour 1981, Latour 2005 ja Law 1999) Juuri nämä seikat nousevat toiveina selkeästi esille tutkimusaineistossa.

Jotta verkosto toimii parhaalla mahdollisella tavalla, se edellyttää verkoston jäsenten keskinäisen riippuvuuden oivaltamista ja hyväksymistä. Verkostossa toimivien on ymmärrettävä, että yhteistyö ei perustu hierarkkisiin suhteisiin, vaan *lojaalisuuden, solidaarisuuden, luottamuksen ja keskinäisen tuen* luonnehtimiin yhteyksiin. (Anttila 2011) Tämä on haastava tavoite. Verkostot perustuvat yhteistoiminnalle ja vastavuoroisuuden periaatteelle: kun annan itse jotakin, saan vastaavasti jotain tarvitsemaani takaisin. Annettu tai saatu ei välttämättä ole rahaa, vaan verkostossa voidaan vaihtaa myös palveluja tai osaamista.

Verkostoja on erilaisia riippuen siitä mitä tarkoitusta varten ne on luotu. On olemassa esimerkiksi suhdeverkostoja, tukiverkostoja, työverkostoja, tuotantoverkostoja, tuoteverkostoja ja osaamisperustaisia verkostoja. Myös verkoston malli on erilainen tarkoituksesta riippuen. Verkoston malli ei kuitenkaan ole yhdentekevä, sillä se ohjaa niin ajattelua kuin toimintaakin. Verkostomallit toimivat ikään kuin siltana verkostokokemuksen ja käytännön elämän asettamien vaatimusten välillä antamalla verkoston ajatukselle teknisen määrittelyn. Verkoston malli muuttuu siten sulkevaksi käsitteeksi – jotakin myös sulkeutuu väistämättä pois. (Erikson 2009: 17)

Miksi verkostoja sitten tarvitaan? On sanottu, että nykyaikana verkostot ovat esimerkiksi yrityksille keskeinen kilpailutekijä. Innovaatioista ja verkostoista kirjoittava Jari Hautamäki (2009) on esittänyt, että aluekehitystyössä tarvitaan verkostoja, sillä ilman niitä tulokset jäävät kilpailun kiristyessä vähäisiksi. Hänen mukaansa innovaatioita syntyy verkostojen rakenteellisissa aukoissa, joiden yli syntyy sosiaalinen verkosto. Tällöin aukon ympärille muodostuu vuorovaikutusta ja

mukana olevat ihmiset alkavat tunnistaa ja tiedostaa niitä etuja, joita mahdollinen yhteistyö saattaa tuottaa. (Hautamäki 2009: 3–4) Uuden synnyttäminen on kuitenkin hidasta ja sen onnistuminen riippuu verkoston kehitysvaiheesta ja varsinkin verkon oppimiskyvystä.

Jotta verkosto toimisi toivotulla tavalla, ovat usko ja luottamus verkoston toimintaan ensisijaisen tärkeitä. Siru Korkalan (2010) mukaan ”rakenteeltaan tasa-arvoiset ja tavoitteiltaan selkeät verkostot edistävät niissä vallitsevan luottamuksen kohdistumista verkostojärjestelmään.” Kun verkostossa vallitsee edellisen kaltainen tilanne, eivät erilaiset muutokset ratkaisevasti häiritse verkoston toimintaa. Päinvastaisessa tilanteessa (ei tasa-arvoa, ei selkeitä tavoitteita) luottamusta ei synny eikä verkoston toiminta useinkaan ole tuloksellista tai pitkäikäistä. Verkostoja vie siis eteenpäin vahva halu toimia yhdessä ja luottamus toimii verkostossa liiman tavoin. (Korkala 2010: 6; Hakanen 2002)

Luottamus itsessään on erittäin vaikeaselkoinen käsite. Se liittyy ihmisten välisiin suhteisiin ja niiden ennustettavuuteen. Luottamusta voidaan tarkastella luottamusrakenteena, luottamuksen ja luottavaisuuden yhdistelmänä, jossa luottamuksella tarkoitetaan tuntemattomiin ihmisiin kohdistuvaa tapahtumaa, joka vaatii valintaa. Yksilötasolla on viimekädessä mietittävä luottaako kyseiseen ihmiseen vai ei. (Ilmonen 2000: 173–177; käsitteestä tarkemmin ks. Blomqvist 1997; Keskinen & Teräs 2008: 12–13) Verkostossa luottamuksen arviointi ei välttämättä ole yksilön tehtävä. Eräs haastateltava kuvasikin luottamusta seuraavasti: ”*Luottamus. Se määritellään siltä pohjalta kuinka tiivis verkosto on, itsenäisiä yhdistyksiä jos ovat, niin luottamuksella ei ole niin suurta merkitystä.*” Vaikka yhdistysten toiminta herättäisikin luottamusta, luottamukseen heijastuvat myös yhteistyöhön liittyvät aiemmat kokemukset. Jos ne ovat olleet huonoja, niiden ei haluta toistuvan. Tästä syystä tiettyjen henkilöiden kanssa ei olla halukkaita yhteistyöhön ja tämä voi vaikeuttaa verkoston rakentamista. Yhdistyksiä tutkinut Martti Siisiäinen (2000: 149) kirjoittaa: ”Yhdistysten muodostaminen on osa riskaabelia valintaa ja edellyttää toteutuakseen luottamusta: yhdistyksen potentiaalisten jäsenten on voitava luottaa, että organisaatio pyrkii toteuttamaan yhdistykselle yhteisillä päätöksillä asetetut päämäärät, minkä takia yksilöt antavat panoksensa yhdistyksen toimintaan.”

Verkostoista voidaan sanoa aivan täsmälleen samaa. Verkosto tarkoittaa siis tasavertaista kumppanuutta, jossa työskennellään yhteisten päämäärien eteen.

Kulttuurin saralla on viime vuosina kehitelty paljon erilaisia verkostoja erilaisissa hankkeissa. Tähän liittyen Kaakkois-Suomen visuaalisten alojen taiteilijoilla oli runsaasti näkemyksiä verkostojen merkityksestä ja havaittavissa oli myös hienoista verkostoväsymystä, koska verkostojattelu on viime vuosina hehkutettu aika lailla. Vaikka odotukset VISTA-verkosta kohtaan olivatkin pääasiassa positiivisia, eivät kokemukset verkostoista suinkaan ole olleet pelkästään positiivisia, vaan verkostot eivät aina ole toimineet toivotulla tavalla. Keskeistä VISTA-verkoston selvitystyön alkuvaiheessa olikin lähteä pohtimaan verkoston tarpeellisuutta: Tarvitaanko VISTAa ylipäätään? Pystytäänkö verkoston toimintaan sitoutumaan? Odotetaanko verkoston tarjoavan mansikoita ja kuohuviiniä joka päivä ilman omaa panosta?

”Usein verkostolta toivoo (odottaa) mm. neuvontapalveluja ja helppoa lähestymistä. Verkostot voivat auttaa samaistumisessa ja parhaassa tapauksessa luoda uusia ratkaisuja tilanteisiin, joita yksin työhuoneelta käsin on joskus vaikea ratkaista.”

Tärkeätä verkostossa on ”ihmisten aito kohtaaminen. Taiteilijana on mahdotonta ja uuvuttavaa istua seminaareissa kuuntelemaan merkityksettömiä pp-esityksiä.”

Verkoston toiminnassa sen johtaminen ja hallinta ovat ensisijaisen tärkeitä, sillä näiden avulla rakennetaan ja tuetaan luottamusta, vuorovaikutusta ja motivaatiota, jotka puolestaan ovat verkostojen toiminnan kannalta keskeisiä. Kriittisenä tekijänä verkostoissa voidaan pitää nimenomaan sisällön muodostusta.

Nina Mustikkamäki ja Kimmo Viljamaa (2001: 35) esittävät verkostojen rakentajalle neljä tärkeätä kysymystä raportissaan Verkostojen monet kasvot:

- 1) Miten? (verkoston muodostumisen lähtökohdat)
- 2) Kenen kanssa? (verkoston toimijat)
- 3) Mitä? (verkoston tavoitteet ja painopistealueet)
- 4) Miksi? (lisäarvo)

Samantapaisiin kysymyksiin päätyy myös Anttila (2011). Hän esittää kolme kriittistä kysymystä, jotka määrittävät sen kuinka hyvin verkostot toimivat ja kuinka hyvin niiden avulla on mahdollista tuottaa eri toimijoille lisäarvoa. Ne ovat:

- 1) Onko verkostolle ja sen toiminnalle määritelty riittävän selkeä sisältö?
- 2) Onko verkoston kokoonpano muodostettu asia- ja ilmiölähtöisesti vai ohjaako fyysiset rakenteet (esim. maantiede) ja hallinnolliset rajat liikaa verkoston muodostumista?
- 3) Ovatko verkoston tavoitteet riittävän täsmällisellä tasolla, jotta verkoston kautta kullekin toimijalle saatava lisäarvo on mahdollista hahmottaa riittävän selkeästi?

Kun verkostoa perustetaan, on tärkeätä, että tavoitteista päätetään yhdessä kaikkien osapuolten kanssa. VISTA-verkosto tulee olemaan asia- ja ilmiölähtöinen, sillä sen tavoitteena on toimintansa kautta parantaa kaakkoissuomalaisen taiteilijoiden asemaa ja toimeentuloa. Verkosto toimii tietyllä alueella, mutta maantiede ei saa liikaa ohjata verkoston toimintaa.

Kolmannessa kysymyksessä korostetaan verkoston tavoitteiden konkretisointia. Myös haastatteluissa on käynyt ilmi, että lisäarvon on oltava selkeä, jotta eri osapuolet haluavat lähteä mukaan verkoston toimintaan. On pohdittava tarkkaan riittääkö kaakkoissuomalaisen taiteilijoiden motivaatio verkoston toimintaan? Syntykö taiteilijoista sellainen kriittinen massa, joka voi toteuttaa kaikkia toivottuja asioita? Onko visuaalisten taiteilijoiden keskuudessa olemassa riittävästi luottamusta, jotta verkosto voi toimia vai voiko verkosto kaatua aktiivisten toimijoiden puutteeseen?

Verkoston toiminta-alue ja keskuspaikka ovat myös tärkeitä. Voidaankin kysyä jääkö verkosto löyhäksi, koska alue on liian laaja? Tämä oli asia, jota haastateltavat pohtivat ja väitteitä esitettiin puolesta ja vastaan: toisille alue oli liian laaja ja ”väärään kaupunkiin” panostamista ei ”koeta omaksi”. Toisaalta osa ihmisistä kuuluu jo nyt useampaan taiteilijaseuraan ja kaupungit ovat kuitenkin helposti saavutettavissa, hyvien kulkuyhteyksien päässä. *”Tässä on kuitenkin maantieteellistä välimatkaa kilometrejä, tulee ihan vääjäämättä Simpeleeltä kun lähetään tuonne Kotkaan siitä jokunen sata kilometriä taitaa siunaantua, niin se tuo omat tietysti ongelmansa.”*

Maantiedettä tärkeämmäksi saattaa muodostua henkinen välimatka, jota voi kuvata alueiden erilaisilla identiteeteillä ja toimintatavoilla.

VERKOSTON ARVOA ETSIMÄSSÄ

Verkoston tulee tuottaa lisäarvoa jäsenilleen eli ”1+1 täytyy olla enemmän kuin 2”, kuten yksi haastateltavistani asian ilmaisi. Minna Ruckenstein, Johannes Suikkanen ja Sakari Tamminen ovat *Unohda innovointi. Keskity arvonluontiin* –raportissaan (2011) esittäneet, että arvoa tulee tarkastella kolmesta eri näkökulmasta. Ensimmäinen näkökulma eli taloudellinen arvo liittyy siihen, kuinka paljosta ja mistä ihmiset ovat valmiita luopumaan saadakseen tilalle haluamansa asian tai palvelun. Siihen liittyy myös se kuinka tarjontaa voidaan tuottaa kestäväällä tavalla. Toisen näkökulman muodostaa sosiaalinen arvo, joka liittyy siihen mitä asioita ja toimintatapoja tietyt ihmiset pitävät tavoiteltavina ja hyvinä. Kolmas näkökulma eli merkityksellinen ero liittyy niihin tapoihin ja keinoihin, joilla ihmiset, yhteisöt ja yritykset pyrkivät erottumaan muista.²

Seuraavissa kappaleissa käsitelen VISTA-verkoston liittyviä asioita juuri edellä mainitun lisäarvon tuottamisen näkökulmasta. Lähdän liikkeelle tarkastelemalla erilaisia luovien alojen verkostoja Kaakkois-Suomessa ja pohdin samalla VISTA-verkoston mahdollista taloudellista arvoa, luovan talouden ajatusta ja myös sen pelkoa. Pohdin myös pitäisikö taiteilijoiden olla valmiita joustamaan joistakin periaatteistaan, jotta VISTA-verkoston olisi mahdollista toimia yhdessä muiden verkostojen kanssa. Verkoston merkityksellinen ero selittyy visuaalisten taiteilijoiden halulla erottua muista ja sillä mitä rajataan sisäpuolelle mitä ulkopuolelle. Sen jälkeen käsitelen lyhyesti haastatteluissa esiin nousseita alueen erityispiirteitä ja verkoston sosiaalista lisäarvoa, joka liittyy verkoston merkitykseen yhteisöllisyyden tuottajana. Verkosto voidaan nähdä työyhteisönä, joka yksin puurtavalta taiteilijalta usein puuttuu.

Millaisia toimijoita, sellaisia verkostoja

Viime vuosina luovien alojen merkitys yhteiskunnassa on kasvanut ja tullut näkyvämmäksi. Luovia aloja kartoittamaan ja edistämään on perustettu lukuisia projekteja ja hankkeita myös Kaakkois-Suomessa. Näistä yksi, Humanistisen

² Ruckenstein, Suikkanen ja Tamminen (2011:14; 41–42) väittävät, että innovaation keskeisenä tehtävänä on arvon tuottaminen. Arvoa voidaan tuottaa usealla eri tavalla useille eri ryhmille yhtä aikaa.

ammattikorkeakoulun toteuttama LATU – Luovien alojen tulevaisuus Etelä-Karjalassa –hanke on tehnyt monia konkreettisia toimenpiteitä luovien alojen näkyvyyden lisäämiseksi. Hankkeen aikana tuotettiin mm. sähköinen luovien alojen toimijarekisteri sekä ”*Kompastu kulttuuriin*” -näyttelyitä, joissa luovat alat vietiin sinne missä ihmisiä liikkuu. Hanke julkaisi myös Luovien alojen yritys-katalogin Etelä-Karjalassa vuonna 2011. Hankkeen rakentama verkostotoiminta sai jatkoa Etelä-Karjalan Taide ja Kulttuuri – KUTKA sekä Periskooppi – Luovien alojen ja matkailun verkosto -hankkeista.

Maakunnallisen KUTKA-hankkeen tavoitteena on ollut koota verkostomaiseen toimintaan maakunnan luovien alojen osajia, taiteilijoita ja kolmannen sektorin kulttuuritoimijoita. Tavoitteena on laaja ja toimiva yhteistyöverkosto, jonka kautta syntyy mahdollisesti uusia yritys- ja yhteistyömuotoja, hankeosaamista ja koulutusta. Toisena tavoitteena on ollut lisätä tietoisuutta maakunnassa jo olemassa olevasta luovien alojen ja kulttuurin toiminnasta. (Talka 2011: 2) Kutka hankkeessa tehtiin kaikkiin Etelä-Karjalan kuntiin ulottunut kuntakierros, jonka aikana pohdittiin alueen kulttuurin vahvuuksia ja heikkouksia. Kuntakierroksen tulokset koottiin SWOT-analyysiin (Talka 2011: 9), josta käy ilmi kuntakierrokselle osallistuneiden toimijoiden näkemykset Etelä-Karjalasta maakuntana. Yhtenä maakunnan heikkoutena nähtiin nurkkakuntaisuus ja se, että yhä edelleen erilaiset raja-aidat vaikeuttavat yhteistyön tekemistä. Hankkeen yhtenä tärkeänä tuloksena nousikin esille verkostoitumisen ja yhteistyön tarve ja se nähtiin myös tulevaisuuden mahdollisuutena, johon on pyrittävä kaikin keinoin. (Talka 2011: 54) Osa KUTKA-hankkeen tuloksista oli yhteneviä VISTA-hankkeen SWOT-analyysin tulosten kanssa ja VISTA-verkosto tulee omalta osaltaan vahvistamaan juuri kaivattua yhteistyötä ja vastaa näin aloiltaan laajemman, mutta maantieteellisesti paikallisemman KUTKA-hankkeen esittämiin kehittämistarpeisiin.

Periskooppi puolestaan on Euroopan sosiaalirahaston rahoittama Humanistisen ammattikorkeakoulun tutkimus-, kehitys-, ja innovaatioyksikön Voiman ja Saimaan ammattikorkeakoulun matkailualan yhteishanke, jossa kehitetään luovien alojen yhteistyötä ja integroidaan siitä kumpuavia uusia tuotteita ja palveluita erityisesti matkailuun liittyviksi. Kaakkois-Suomessa luovien alojen tilaa selvitetään myös

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun käynnistämän Luova-hankkeen voimin. Luova-hankkeessa tavoitteena on uusien alan yritysten synnyttäminen ja luovien alojen yrittäjyyden tukeminen, sekä erilaisten luovia aloja tukevien asiantuntijapalvelujen ja kehittämistyökalujen tarjonnan lisääminen.

Internetistä löytyy luovien alojen toimijoille tarkoitettu Kompassi – luovien alojen palvelupolku, jonne on koottu tietoa luovien alojen yrittäjille. Kompassi toteaa verkostojen tarpeellisuudesta olennaisen: *harva pystyy itse kaikkeen ja vertaistuki on usein paras apu arjen ongelmiin*. Tämä on hyvä lähtökohta myös VISTA-verkostolle.

Visuaalisilla taiteenaloilla ei voida suoraan puhua talouden termein, mutta ajatus verkoston tarkoituksesta on silti hyvin samanlainen. Verkosto voi synnyttää jotakin uutta, kun ihmiset tuodaan yhteen. Lisäksi verkosto voi toimia myös kilpailutekijänä, kun kaakkoissuomalaisten visuaalisen alan taiteilijoiden massa kasvaa ja näkyvyys valtakunnan tasolla sitä kautta paranee. On kuitenkin huomioitava, että keskeistä on silti verkoston jäsenten osaaminen ja sen esille tuominen. Jos tätä osaamista ja taitoa ei ole, verkoston hyödyt jäävät vähäisiksi. Haastattelujen pohjalta on käynyt selväksi, että alueella on paljon ns. ”kivijalkatyyppejä”, vahvoja tekijöitä, joiden osaamisen varaan verkostoa on hyvä lähteä rakentamaan. Vaarana kuitenkin on ns. poteroihin kaivautuminen. Taiteilijan työ on usein hyvin yksinäistä puurtamista, ja silloin ajatus verkostosta ja yhteistyöstä voi tuntua vastenmieliseltä. Yleisellä tasolla kaikkien verkostojen voi aina nähdä tuottavan jonkinlaista lisäarvoa jäsenilleen, koska ne yleensä selkeyttävät työnjakoa ja yhdistävät voimavaroja. VISTA-verkostoa varten haastatellut ihmiset korostivat usein juuri voimien yhdistämistä. Visuaalisten alojen taiteen kenttä on Kaakkois-Suomessa kuitenkin verraten pieni ja yksittäisillä yhdistyksillä on hyvin rajalliset voimavarat toteuttaa esimerkiksi tiedottamista tai edunvalvontaa laajemmissa kysymyksissä.

Taiteilijoiden suhde luovaan talouteen

Taiteilijakentän suhtautuminen luovien alojen nousuun ei ole yksiselitteisen positiivinen (vrt. Cronberg 2010: 12). Myös osa tätä tutkimusta varten haastatelluista taiteilijoista vierastaa talousajattelusta tulevia käsitteitä ja talouteen pohjautuvaa ajattelutapaa. Epäluuloa liittyy myös tekijänoikeuskysymyksiin, sillä media-,

teknologia- ja telealan yritykset haluaisivat entistä laajemmin saada taiteilijoiden työn tulokset omaan käyttöönsä (Päin näköä 2009: 23). Kaikilla aloilla tarvitaan luovuutta, mutta tietyillä toimialoilla luova ajattelu ja sen menetelmät on tuotteistettu edistämään muiden alojen liiketoiminnan menestymistä. Näin määriteltynä luovat alat siirtyvät kauas taiteilijoiden arkielämästä, vaikka luovassa taloudessa puhutaankin taiteilijoille keskeisistä asioista. Juuri markkinatalouden käsitteet ja ajatus saa monet taiteilijat takajaloilleen, vastustamaan luovan talouden ajatusta jo lähtökohtaisesti.

Kärjistetyksi voi sanoa, että luovan talouden ”hypetystä” ei arvosteta, se ei motivoi ja se myös pelottaa. Vierainta luovat alat -käsitteistö on kuvataiteilijoille, joille ns. bisneksen teko omalla työllä on vieras ajatus, eikä ainakaan haastateltavista kukaan elätä itseään pelkästään teosmyynnillä. Eräs taiteilija näki luovat alat jopa suoranaisena uhkana: *”Ne nostaa vähän niskavillat pystyyn, kun niissä on se bisnes, joka on ykkösenä siinä. Se liika bisnesajattelu. Kyllähän sitä taiteilijoilla voisi olla pikkasen enemmän itselläkin, mutta se voi taas sitten olla pois jostain muusta. Se ei ole sukupolvikysymys vaan persoonajuttu.”* Taidekäsityöläiset taas tekevät tuotteitaan markkinointia ja myyntiä silmällä pitäen ja heidän suhtautumisensa luoviin aloihin ja kaupallisuuteen on luonnollisesti positiivisempaa. Nämä kaksi lähestymistapaa ovat erilaisia ja onkin syytä pohtia tuleeko tuote kehittää ostajaa varten vai ”opetetaanko” ostajaa arvostamaan jotakin erilaista ja ainutlaatuista? Cronbergin (2010:10) mukaan kuvataiteilijat ovat ammattiryhmä, joiden työtä liian usein määrittää se, mikä myy ja mikä ei myy. Työelämä ei nykyisellään pysty vastaamaan taiteilijoiden työn moninaisuuden haasteisiin ja he tarvitsevat lisää tukea.

Taiteilijat ovat siis myös keskenään heterogeeninen ryhmä. Voidaan ajatella, että taiteilijat liikkuvat janalla, jonka toisessa ääripäässä on ns. vapaan taiteen kenttä ja toisessa ääripäässä soveltava taide. Osa taiteilijoista tekee työtään pääasiassa muita taiteilijoita, ns. vapaata taidekenttää, varten ja osa tekijän arvostuksesta kunakin aikana muodostuu siitä, miten hänen työnsä sijoittuvat kulloisenkin ajan taiteen kenttään. Osa taiteilijoista puolestaan työskentelee enemmän ”asiakkaitaan” silmällä pitäen esimerkiksi soveltavan taiteen hankkeissa tai taidekäsityön piirissä, jossa taide viedään lähemmäs taidekentän ulkopuolisia toimijoita. Näistä ulkopuolisista toimijoista voidaan osittain puhua myös asiakkaina. Maria Österåkerin (2010:19)

mukaan suhtautuminen asiakkaaseen riippuu myös hyvin paljon alasta, jota taiteilija edustaa. ”Perinteisessä kulttuurituotannossa, nk. ydinaloilla, on usein vaikeampaa ottaa asiakas huomioon suunnittelussa ja luomisessa, kun taas luovan toimialan havaitaan luonnostaan omaksuvan asiakaslähtöisen hyötynäkökulman.” Myös Gullander ym. (2005: 65) ovat raportissaan todenneet, että uransa alussa luovan työn tekijä ei useinkaan osaa ottaa asiakasta riittävästi huomioon, mutta uransa edetessä suhtautuminen asiakkaaseen muuttuu.

Vaikka kulttuuri ei yksistään pulppuakaan visuaalisten alojen taiteilijoiden luomistyöstä, taide on kuitenkin yksi luovuuden peruspilareista. Samalla sen pitäisi olla myös luovan talouden ytimessä, sillä taiteilijat ovat luovuuden asiantuntijoita. (Cronberg 2010: 13; Österåker 2009: 8.) Luovan työn vapaus on visuaalisten alojen taiteilijoille tärkeätä, eikä siitä haluta luopua sitomalla itseä minkäänlaisiin visioihin tai strategioihin. Taiteen tulee olla hyvää itsessään ja samalla riippumatonta. (Vrt. Häyrynen 2006: 109)

Näkökulmaeroja on ja ne nousevat esille usein, kun taiteilijoiden kanssa keskustelemassa on muiden alojen edustajia. Esimerkiksi Imatran kaupunkikeskustat ry:n toiminnanjohtaja Pia Rantanen totesi Imatralla taiteilijoille järjestetyssä keskustelutilaisuudessa, että taiteilijat verkottuvat usein keskenään, kun tärkeätä olisi verkostoitua myös yritysten kanssa. Maria Österåker (2009: 13) on raportissaan samoilla linjoilla. Hänen mukaansa kulttuurielinkeinoille ja luovalle sektorille on ominaista vuorovaikutuksen puute markkinoiden kanssa. Luovan työn tekijä usein eristää itsensä toimialastaan ja ympäristöstään koska hän on niin keskittynyt omaan luomistyöhönsä eikä näe ympäröiviä ihmisiä teostensa kuluttajina. (Österåker 2009: 18; ks. myös Gullander et al 2005: 19) On tietenkin muistettava, että verkostoituminen on aina hyvästä, eikä yhden tahon kanssa verkostoituminen sulje pois toisenlaisia verkostoja. Esimerkiksi Taidelinkki-hankkeessa eteenpäin vietyä taidelainaamotoimintaa on pyritty kehittämään juuri vuorovaikutuksessa markkinoiden kanssa.

Taiteilijoiden keskinäiseen verkostoitumiseen liittyy myös halu toimia osana muuta yhteiskuntaa sitä hyödyttäen. On kuitenkin olemassa selkeä ristiriita, joka syntyy siitä kenen ehdoilla taiteilijat toimivat osana ympäröivää yhteiskuntaa – omilla ehdoillaan

vai ympäröivän yhteiskunnan tai jopa talouden ehdoilla. Taiteen ja laajemmin koko kulttuurin merkitys osana yhteiskunnan hyvinvointia on jo tunnustettu asia. Usein taiteilijat kuitenkin näkevät omana roolinaan taiteen tuottamisen omilla ehdoillaan muusta yhteiskunnasta riippumatta. Taidetta ei siis tuoteta ”tilauksesta” asiakkaiden tarpeisiin, vaan se syntyy taiteilijan oman luomisprosessin tuloksena. Toisena ääripäänä on ajattelu, jossa taiteilijan tulisi toimia tilauksesta yhteiskunnan tarpeet huomioiden. Suomessa taidemarkkinat ovat kuitenkin hyvin rajalliset ja ani harva taiteilija saa täysin elantonsa teosmyynnistä. Kira Sjöberg on listannut taiteilijan tulonlähteitä raportissaan *Nykytaiteen markkinarakenne, ansaintalogiikka ja uudet liiketoimintamallit* (2010). Taiteilijan tulo voi marginaalisen teosmyynnin lisäksi koostua sosiaaliturvasta (vuodesta 2009 alkaen), erilaisista apurahoista tai eläkkeestä, ammattiin liittyvistä töistä, täysin muista töistä tai jopa puolison tuloista. Sjöberg kuvaakin taiteilijan ansaintalogiikkaa hyvin ongelmalliseksi. (Sjöberg 2010: 38–39)

Luova Tampere -ohjelmaa tarkastellut Olli Ruokolainen esittää *Kulttuuri ja aluekehitys* -raportissaan (2008: 8), että jako kulttuuriin ja talouteen ei ole riittävä, kun tarkastellaan kulttuuria aluekehityksen konseptissa. Kulttuuri, talous ja strateginen toiminta olisi mahdollista yhdistää yhdeksi kokonaisuudeksi, jossa kaikki hyötyvät. Ruokolainen nimeää raportissaan toimijaryhmän ”apurahan saajat”, jotka olisivat toiminnan kannalta tärkeä ryhmä, mutta koska ”tälle ryhmälle on oletettavasti ominaista kielteinen suhtautuminen aitoon, markkinoiden ehdoilla tapahtuvaan, kulttuuriyrittäjyyteen sekä hanke-ehdotusten taloudellinen toimimattomuus tai epärealistisuus”, on ryhmä hänen mukaansa ongelmallinen. Heihin voidaan suhtautua positiivisesti, mutta rahoituksen kannalta heidät on ohjattava muiden kuin kehitykseen suunnattujen rahoitusinstrumenttien äärelle.

Mitä erityistä on visuaalisissa aloissa?

Visuaalisilla aloilla tarkoitetaan kuvataiteilijoita, taidekäsityöläisiä, korutaiteilijoita, valokuvaajia ja elokuva-alan ammattilaisia. VISTA-verkoston suunnitellaan nimenomaan ammattitaiteilijoille. Tästä syystä on tärkeitä määritellä mitä ammattilaisuudella tarkoitetaan ja kuinka eroa tehdään muihin luoviin aloihin. Haastatteleman taiteilijat rajasivat ammattitaiteilija verraten tiukasti. Ammattitaiteilija on taiteen kentällä aktiivisesti toimiva henkilö (säännöllinen

taiteellinen työskentely), jolla tänä päivänä on pääsääntöisesti myös koulutus ammattiinsa. Määrittely ei kuitenkaan ole yksiselitteinen ja seuraavat sitaatit kuvaavat sitä, kuinka monitahoisesta asiasta on kysymys.

”Taiteilija, joka pystyy tekemään taidetta työkseen, toisin sanoen elättää itsensä taiteellaan, tavalla tai toisella.”

”Sitä on monentasoista ammattilaista olemassa. Määrittelen sillä tavalla, että on käynyt vaikka kuvataidekoulun, niin voi sanoa, että se on ammattitaiteilija paperilla, mutta jos ei tee mitään sen jälkeen, niin ei voi sanoa, että on kauan ammattitaitoinen taiteilija eli siinä on kaksi eri asiaa. Ammattitaito kehittyy tekemällä: tekninen taito, havainnointitaito ja kaikki muu.”

”Ammattitaiteilijan raja on häilyvä. Toisaalta voisi sanoa, että ammattitaiteilija on jollakin taiteenalalla leipänsä ansaitseva ammattilainen, toisaalta monet saavat elantonsa opetustyöstä, kuten minä.”

”Ammattilaisella tulisi olla laajempi näkemys taiteen merkityksestä yhteiskunnassa. Laajempi kuin se, että teen tätä kun se on kivaa.”

Ammattilaisuuden korostamiseen liittyy keskeisesti eronteko muihin ja oman ryhmäidentiteetin säilyttäminen. Simo Häyrysen (2006: 110) mukaan taiteilijäkäsitys on esimerkiksi taidekoulutuksen laajentumisen jälkeen kärsinyt Suomessa inflaatiota. Yhteiskunnan rahoituksen loppuminen nähdään uhkana ja siitä syystä taidehallinto ja taiteilijajärjestöt ovat lähteneet vaatimaan tiukempia ehtoja ammattilaisuudelle. Myös taiteilijat itse ovat huolissaan taiteen harrastajien ja ammattilaisten välisen eron kaventumisesta, esimerkiksi apurahoja ja työtiloja on jaettu myös harrastelijoille ja amatteikseen taidetta tekevät ovat kokeneet sen väärytenä itseään ja koko ammattikuntaa kohtaan. Valtion taholta on puolestaan väläytelty koulutuksen supistamista, joka voi kohdistua myös Kaakkois-Suomen alueelle.

Verkostoa perustettaessa on huomioitava, että visuaaliset alat itsessään ovat laaja käsite. Tästä syystä verkostossa tulee olemaan paljon eri identiteetin omaavia jäseniä.

Pääsääntöisesti he ovat kuvataiteilijoita, valokuvaajia, taidekäsityöläisiä ja korutaiteilijoita, mutta osa haastateltavista esitti visuaalisille aloille vieläkin laajempaa määritelmää, jonka mukaan siihen kuuluisivat esimerkiksi teatteri, lavastus ja tanssi. Myös teollinen muotoilu ja arkkitehtuuri voidaan nähdä visuaalisiin aloihin kuuluvina. On kuitenkin huomioitava, että huoli omasta identiteetistä ja sen säilymisestä kasvaa sitä suuremmaksi, mitä enemmän eri aloja verkostoon tulee mukaan. Tämä voi aiheuttaa eripuraa ja voimakasta kilpailua verkoston sisällä. Tällöin uhkana on, että verkosto menettää yhteiset päämääränsä ja hajoaa. Tämä uhkaskenaario voidaan välttää tavoitteiden tiukalla asettelulla ja riittävällä keskustelulla. Kaikkien verkoston osapuolten on hyväksyttävä ajatus, että visuaaliset taiteenalat ovat lähellä toisiaan ja alan taiteilijat kärsivät samoista ongelmista, joiden ratkaisemisen tulee olla verkoston tärkein tehtävä. Ainoastaan yhteistyötä tekemällä ollaan vahvempia ulospäin.

Verkostolle esitettyjen toiveiden lista ei ole uusi. Jo vuonna 1998 Etelä-Karjalan liiton kulttuurityöryhmä järjesti Imatralla Visuaalisten taiteiden edistäminen Etelä-Karjalassa -seminaarin. Seminaarissa pohdittiin taideteollisuuden ja kuvataiteiden näkymiä ja kehittämistarpeita. Seminaarin puheenvuoroissa nostettiin esille tulevaisuuden tarpeet: Etelä-Karjalaan tulisi rakentaa sellaiset puitteet, jotka kokonaisvaltaisesti tukevat visuaalisten taiteiden kenttää. Esille nousseet kehityskohteet olivat pitkälti samoja, joista keskustellaan myös tänä päivänä, 13 vuotta myöhemmin: kohtuuhintaisten työtilojen tarve, mahdollisuus yhteisten laitteiden käyttöön ja ammattimaisen taiteilijuuden tukeminen sekä huoli taiteilijoiden taloudellisesta tilanteesta. Raportissa toivotaan, että Etelä-Karjalaan muodostuisi vahva visuaalisten alojen keskus. (Visuaalisten taiteiden edistäminen Etelä-Karjalassa -raportti 1998)

Yksi edellä mainitun raportin ajatus oli, että taidemuseo tuottaisi jatkuvasti pienimuotoisia alueen taiteilijoiden näyttelyjä ja nostaisi tätä kautta oman alueen taiteilijoiden arvostusta ja sitä kautta taas taiteilijan taloudellista asemaa, koska arvostetun taiteilijan työt menisivät paremmin kaupaksi (emt. 17). Taidemuseon edustaja Eeva Hakulinen nosti puheenvuorossaan (emt. 28–31) esille taidemuseon ja taiteilijoiden välisen suhteen. Museo tarjoaa taiteilijoille näyttelymahdollisuuksia,

ostaa kokoelmiinsa taidetta, välittää tietoa ja tarjoaa virikkeitä sekä toimii myös taiteilijoiden tukiverkostonä. Museo ei kuitenkaan toimi pelkästään taiteilijoiden ehdoilla, sillä museotyö ei ole galleriatoimintaa. Sama pätee edelleen.

Taiteilija Annu Vertanen (1998: 23) kirjoittaa raportissa osuvasti ”*Kuvataiteilijan kannalta visuaalisten taiteiden edistäminen tarkoittaa yksinkertaistettuna sitä, että ensinnä taiteilijoiden työskentelymahdollisuuksia ja olosuhteita helpotetaan ja toisaalta taiteen saavutettavuutta – siis tavoitettavuutta, näkyvyyttä – lisätään. Kun taiteilijat toimivat, tekevät sitä, mitä taiteilijan tulee tehdä, ja voivat hyvin, taide ns. edistyy!” Hän ehdotti puheenvuorossaan jo myös taiteilijoiden puolesta työskentelevää ”tuottaja-konsultti-manageri-välittäjä -tyyppistä ammatti-ihmistä”, joka välittäisi taiteilijoille työtilaisuuksia tai ostajia valmiille töille ja hankkisi rahoitusta taiteilijoille.*

Myös Suvi Niinisalon Luovuus sitoo sirpaleita – Etelä-Karjalan kulttuuristrategiassa vuonna 2007 nousi esille samantyyppisiä kysymyksiä kuin VISTA-hankkeen aikana. Niinisalo kirjoittaa: ”*Etelä-Karjalassa on siten vahva ja monipuolinen kuvataiteen osaaminen. [...] Imatra mielletään usein kuvataiteen veturiksi maakunnassa vahvan kulttuurialan koulutuskeskittymän ja pitkien kuvataiteen perinteidensä ansiosta. Maakunnan haasteena on kuitenkin se, miten järjestää valmistuneille taiteilijoille oman alan työmahdollisuuksia. Vaikka osa valmistuneista muuttaakin muihin maakuntiin, jää osa aina Etelä-Karjalaan, mikä rikastuttaa alueen taide-elämää. Taiteilijoiden työtilojen puute on yksi alan suurimmista ongelmista.*”

On kuitenkin todettava, että ongelmat ovat pysyneet jo pitkään samoina, eikä niitä ole vuosien saatossa pystytty ratkaisemaan. Taiteen managerointi on pysynyt keskusteluissa aina tähän päivään saakka. Monilla taiteilijoilla ei ole taloudellisia resursseja henkilökohtaisen managerin palkkaamiseen, ja tästä syystä rahoitukseen ja työtilaisuuksien välittämiseen liittyvät toiveet on uudelleen nostettu esille myös verkostolle sopivina tehtävinä. Vaikka Etelä-Karjalan kulttuuristrategiassa on korostettu Imatran asemaa maakunnan kuvataiteen veturina, rakentuu tämä kuva enemmänkin olemassa olevan koulutuksen ja ehkä myös historiasta ponnistavien mielikuvien varaan. Tätä selvitystä varten haastatelluista taiteilijoista useat totesivat omien kotikuntiansa panoksen taiteeseen olevan hyvin vaatimatonta.

Tämän tutkimuksen valossa näyttää siltä, että toiveita on helppo esittää, mutta ratkaisuvaihtoehtoja tai ratkaisijoita ei ole aina helppo löytää, sillä resursseista on pulaa. Puuttuu sekä tekijöitä että taloudellisia resursseja. Taiteilijoiden kenttä on myös hyvin kriittinen ja taiteilijoita pidetään tulisieluisina toimijoina, joiden kanssa yhteistyö ei aina ole helppoa ja sukset menevät helposti ristiin. Syyllisiä huonoon tilanteeseen löytyy usealta suunnalta: yhtäältä syytetään rahoituksen valumista muualle (esim. luovat alat tai erilaiset hankkeet) ja toisaalta syyttävä sormi kääntyy hyvin usein ympäröivän yhteisön puoleen ja kuntien panostusta kritisoidaan aika lailla (esimerkkinä ajatus ”hallintoa ja sitä tukevia hankkeita rahoitetaan, mutta kentän toimia ei”).

Voimavarana omaleimainen alue

Alue elää ja muokkautuu ajassa ja tilassa. Alue menestyy ja kukoistaa, kärsii ja taantuu, liittoutuu ja eroaa. Alueelliseen muutokseen vaikuttavat niin poliittiset kuin taloudellisetkin tekijät. Jokaisella alueella on oma identiteettinsä, johon nämä muutokset heijastuvat. (Lähteenmäki 2009: 11)

Kaakkois-Suomi on erinomainen esimerkki ajassa muuttuneesta ja yhä edelleen jatkuvasti muuttuvasta alueesta. Tänä päivänä Kaakkois-Suomeen lasketaan kuuluvaksi Etelä-Karjala (Lappeenranta, Imatra) ja Kymenlaakso (etelässä Kotka, pohjoisessa Kouvola). Kuntien yhdistymisen myötä alueelta on kadonnut useita kuntia, ja alueella kummittelee edelleen Karjalankannaksen menetys Neuvostoliitolle ja ns. Viipurin perintö. Alueen ja sen ihmisten identiteettiä on usein peräänkuulutettu ja sitä on myös tutkittu. Kaakkois-Suomi on viimeisten kymmenen vuoden aikana kehittynyt raja-alueesta kohti talouden, liikenteen ja kulttuurien kohtauspaikkaa. Muutospaineita identiteetille tuovat niin elinkeino-, talous-, kuin hallintorakenteidenkin muutokset. (Rautio 2010; Rautio ym. 2011: 5)

Tätä tutkimusta varten haastatellut henkilöt eivät kuitenkaan nostaneet menetettyjen alueiden merkitystä esille, vaan valtakunnan raja tuli esille mahdollisuutena, jota tulisi hyödyntää. Rajan läheisyys ja venäläiset matkailijat tuovat alueelle uusia kuluttajia, ja heidän toivotaan löytävän myös kulttuuripalveluja. Vaikka raja on selkeästi mahdollisuus, ei se silti ole aina positiivinen asia. Kaakkois-Suomessa on

havaittavissa myös yleistä väsymystä ”rajahypetykseen” ja ilmassa on ajatus siitä, että kulttuuria täytyy kehittää paikallisista lähtökohdista paikallisille ihmisille, ei pelkästään matkailijoita varten. (Vrt. esim. Juha Isoahon haastattelu paikallislehti Vartissa 27.7.2011)

Kaakkois-Suomen ELY-keskus on selvittänyt Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson erityispiirteitä kulttuuritoimijoiden ja luovien alojen toimijoiden suhteen. Raportin koonnut Eija Karhatsu kuvaa aluetta seuraavasti: ”Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen alue käsittää kaksi samantyyppistä ja saman kokoluokan maakuntaa, jotka eroavat hieman toisistaan. Näin on tilanne myös kulttuuritaloudessa, mikä tarjoaa kehittymishaasteen ja -mahdollisuuksia molemmissa maakunnissa matkailullisesti hyvän sijainnin ja kulttuuri-infrastruktuurin takia. Molemmissa maakunnissa on väestöosuuteen nähden vähän alan liiketoimintaa ja sitä kautta tuotosta ja arvonnäistäkin vähäisesti.” Molemmat alueet ovat jääneet kulttuuritalouden tilastoissa muun maan keskiarvojen jälkeen ja myös tässä raportissa tilojen tarve ja verkostoitumisen vähyys nousevat esille. (Karhatsu 2011: 3–6)

Myös alueen kaupungit ovat keskenään erilaisia suhteessa kulttuuriin. Erilaisuus ei johdu ainoastaan rahasta, vaan monet näkevät sen pikemminkin asennekysymyksenä. *”Kyl se on asenteissa, kyl se on toimintakulttuurissa. Esimerkiksi ihan tämmösiä käytännön asioita. Näissä kaupungeissa kaikissa on nyt jo tavallaan jo galleriatoimintaa paitsi Imatralla. Kotkassa ja Kouvolassa kunnalliset galleriat ja Lappeenrannassakin Pihatto, johon kaupunki antaa rahoitusta. Mutta Imatralla ei ole tämmöistä. Tänne on hyvin vaikea, että saisi esimerkiksi jotain julkisia teoksia. Se menee kaikki taidemuseon kautta. Kyllähän sen näkee. Olisi hienoa, jos eri alueet kilpailisivat siitä kuka saa tämän verkoston!”*

KOHTI KONKRETIAA

VISTA-verkoston peruspilarit

Alueellisten kulttuuriasioiden koordinointi on muuttunut ELY-keskusten ja maakunnan liittojen välisen uuden työnjaon myötä, mutta selkeitä rakenteita, joihin kulttuurialan asiantuntemusta lähtisi kasautumaan, ei edelleenkään ole, vaan kulttuuriala elää jatkuvassa sekavassa tilanteessa. Valtakunnallisella tasolla kulttuurin saralla on jo pitkään pohdittu rakenteellisia uudistuksia ja tämän myötä esimerkiksi alueellisten taidetoimikuntien roolia tullaan arvioimaan uudelleen. Muutostilanteissa vanhoihin rakenteisiin liittyy usein erilaisia lukkiutumia, jotka voivat vaikuttaa negatiivisesti joustavuuteen ja kykyyn muuttua. Muutoksen onnistuminen vaatii avarakatseisuutta ja luopumista vanhasta. Aina ei myöskään kannata rakentaa esimerkiksi uutta verkostoa, vaan aktivoida vanhoja verkostoja toimimaan uudella tavalla. (Timonen 2010: 18, 27–28; Hospers 2004)

Kaakkois-Suomessa on vahvoja visuaalisten taiteenalojen järjestöjä ja yhdistyksiä, jotka omalta osaltaan ovat jo pitkään tukeneet alueen taiteilijoita. Taiteilijajärjestöjä voidaan pitää yleishyödyllisinä toimijoina, jotka esimerkiksi näyttelytoimintaa organisoimalla parantavat taiteen alueellista saavutettavuutta ja lisäävät taiteen näkyvyyttä (Päin näköä! 2009, 13). Näin on myös Kaakkois-Suomessa.

Kuntien kulttuuripalvelut ja kulttuurilaitokset ovat omalta osaltaan kasvattaneet alueen verkostoa, samoin Saimaan ammattikorkeakoulun kuvataideyksikkö, jossa vuosittain 30 uutta opiskelijaa aloittaa taideopinnot. Valmistuttuaan osa myös jää asumaan alueelle.

Vaikka alueella on jo paljon olemassa olevia rakenteita, siellä on kuitenkin VISTA-verkoston mentävä aukko. Verkostolle kasatut odotukset kuvaavat tämän aukon suuruutta. Verkosto on tuki, jolta odotetaan tiedottamista, valtakunnallista näkyvyyttä alueen taiteilijoille, erilaisia edunvalvontaan liittyviä tehtäviä, neuvontaa ja koulutusta esim. verotusasioissa, yhteistyömahdollisuuksia yli taiteen rajojen ja erilaisten hankkeiden koordinointia ja rahoitusmahdollisuuksien kartoittamista. VISTA-verkosto ei tarjoa kaikkea, vaan edelleen yksittäisillä toimijoilla on omat verkostonsa.

Järjestöjen roolia ja niiden tukea omille jäsenilleen ei saa vähätellä, mutta osa järjestöistä toimii paljon suppeammalla alalla kuin suunniteltu VISTA-verkosto ja järjestöt itsekin kaipaavat resurssien puuttuessa tiettyjen toimintojen ”ulkoistamista”. Yksi tällainen toiminto on esimerkiksi tiedottaminen. Järjestöt toimivat useimmiten vapaaehtois pohjalta ja aikaa tiedottamiseen ei juurikaan ole. Taidelinkki-hankkeen hyvä tiedottaminen onkin saanut paljon positiivista palautetta ja sitä olisi syytä jatkaa. Täytyy myös muistaa, että järjestöt toimivat vapaaehtoisvoimin ja kaikki talkootyö on poissa taiteilijan omasta taiteellisesta työstä. Kun jäseniä on vain muutama kymmenen, aktiiviset henkilöt joutuvat tekemään itse lähes kaiken eikä vetovastuuta ole aina helppoa vaihtaa. Yksilöiden rooli korostuu.

Seuraavassa on lyhyesti esitelty alueen yhdistykset ja järjestöt, jotka voisivat toimia VISTA-verkoston peruspilareina.

Etelä-Karjalan Taiteilijaseura ry on eteläkarjalaisten taiteilijoiden etujärjestö, jonka jäsenkriteerinä on ammattitaiteilijuus. Seura on perustettu vuonna 1989. Marraskuussa 2011 järjestössä oli 88 jäsentä. Etelä-Karjalan taiteilijaseura ylläpitää yhdessä Lappeenrannan kaupungin kulttuuritoimen kanssa Galleria Pihattoa ja pyörittää Taidelainaamo. Taiteilijaseura pyrkii parantamaan taiteilijoiden asemaa ja työskentelyolosuhteita alueella. (www.e-ktaide.net)

Kouvolan taiteilijaseura ry / KOUTA on perustettu vuonna 2009. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää Kouvolan alueen kuvataiteen kehitystä ja näkyvyyttä, valvoa ja kehittää Kouvolan seudun ammattikuvataiteilijoiden yleisiä etuja, järjestää näyttelyitä, harjoittaa julkaisu-, valistus-, opetus- ja työhuonetoimintaa, antaa ammattiin liittyvää tiedotuspalvelua, edustaa alueellista kuvataidetta kansallisissa ja kansainvälisissä tilaisuuksissa ja toimia yhteistyössä muiden yhteisöjen ja järjestöjen kanssa. Seura ylläpitää Kouta-galleriaa, joka sijaitsee Kouvolan Taidemuseon tiloissa. Galleriaan näyttelyaikoja voivat hakea KOUTAN, Etelä-Karjalan ja Kotkan taiteilijaseurojen jäsenet. Jäseniä Kouvolan taiteilijaseurassa on lähes 30. (<http://kouvolantaiteilijaseura.fi/index.htm>)

Kotkan Taiteilijaseura ry on Kotkassa ja sen lähiympäristössä toimivien kuvataiteilijoiden yhdistys. Yhdistyksen tarkoituksena on mm. valvoa

kuvataiteilijoiden ammatillista etua, kohottaa ammattitaitoa ja edistää ja tukea jäsentensä toimintaa. Yhdistyksen tehtävänä on myös herättää yleistä kiinnostusta, harrastusta ja arvontaa kuvataiteisiin ja kuvataiteilijoiden työtä kohtaan. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys järjestää kokouksia, luento- ja keskustelutilaisuuksia sekä harjoittaa näyttely-, koulutus- ja julkaisutoimintaa. (<http://www.kotkantaiteilijaseura.net/index.php>)

Kaakkois-Suomen valokuvakeskus on perustettu 2005. Se ylläpitää galleriaa ja pienimuotoista valokuva-aiheista lukukirjastoa Lappeenrannassa. Yhdistyksen tärkeintä toimintaa on kerran kuukaudessa vaihtuvat kaksi valokuvanäyttelyä. Lisäksi yhdistys neuvoo ja opastaa valokuvaajia ja toimii siten valokuvaajien edunvalvojana alueella. (www.kaakkois-suomen.valokuvakeskus.fi)

Kotkan valokuvakeskus on perustettu vuonna 2005. Yhdistyksen tarkoituksena on valokuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin edistäminen toiminta-alueellaan. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys harjoittaa alansa liittyvää näyttely-, tiedotus-, julkaisu- ja koulutustoimintaa sekä ylläpitää alueellista valokuvakeskusta. Ydinkysymyksenä on valokuvataiteen määrittely nykyhetkessä, tässä ajassa, sen kaikkein sisimmän ja rajojen tutkiminen jatkuvasti muuttuvassa maailmassamme.

Valokuvakeskus on ensisijaisesti valokuvaajien, mutta myös muiden visuaalisten taiteiden ammattilaisten ja harrastekuvaajien omin ehdoin toimiva foorumi keskustelussa valokuvauksesta yleisön, viranomaisten, median, taideinstituution, kriitikoiden ja toisten taiteilijoiden kanssa. Jäseneksi voi liittyä kuka tahansa valokuvauksesta kiinnostunut henkilö. (Kotkan valokuvakeskuksen [www-sivut osoitteessa http://www.kotkanvalokuvakeskus.fi/](http://www.kotkanvalokuvakeskus.fi/), viitattu 28.10.2011.)

Valokuvakeskukset toimivat siis jo valokuvan ympärille syntyneinä verkostoina, joilla on myös yhteistyötä keskenään. Valokuvakeskukset toimivat läheisessä yhteistyössä alueen lukuisten kameraseurojen kanssa.

Kaakkois-Suomen Taidekäsityöläiset ry on yhdistys, joka pyrkii parantamaan jäsentensä ammatillista asemaa, luomaan ja ylläpitämään yhteyksiä sidosryhmiin, jakamaan tietoa ja järjestämään näyttelyitä. Yhdistyksen jäseneksi haetaan esittämällä

hakemus ja työnäytteitä yhdistyksen kokoukselle. Hakemuksessa tulee kertoa mitä yhdistyksen jäsenyydeltä odottaa, miksi haluaa liittyä jäseneksi ja kuinka haluaa toimia yhdistyksen hyväksi. Hakemuksen liitteenä tulee olla ansioluettelo, josta käyvät ilmi alan koulutus ja työkokemus. (<http://www.ta-ky.net/>)

Korutaideyhdistys ry on perustettu Lappeenrannassa vuonna 2005. Yhdistys toimii valtakunnallisesti ja sen tavoitteena on edistää ja tehdä tunnetuksi nykykorua taiteena ja muotoiluna Suomessa. Lisäksi päämääränä on parantaa suomalaisen korun tunnettuutta ulkomailla. Tavoitteidensa toteuttamiseksi yhdistys järjestää näyttelyitä, esitelmä- ja keskustelutilaisuuksia sekä tiedottaa alan tapahtumista. Jäseniä yhdistyksessä on hieman yli 70, joista noin puolet on Etelä-Karjalan alueelta (Tarja Tuupanen 23.3.2011).

Muut VISTAA tukevat rakenteet

Kaakkois-Suomen taidetoimikunta on yksi kolmesta Etelä-Suomen läänin alueellisesta taidetoimikunnasta ja sen toimialueena on Kymenlaakso ja Etelä-Karjala. Kaakkois-Suomen taidetoimikuntaan kuuluu yhdeksän eri taiteenalojen asiantuntijaa, jotka on nimitetty kolmivuotiskaudeksi (2010–2012) taidejärjestöjen ja -laitosten asettamien ehdokkaiden joukosta. Taidetoimikunnan lakisääteisenä tehtävänä on mm. seurata, arvioida ja edistää taiteen kehitystä toimialueellaan. Taidetoimikunta jakaa apurahoja taiteilijoille sekä myöntää avustuksia taidealan järjestöille ja taidetapahtumien järjestäjille. Lisäksi taidetoimikunta ideoi ja tukee eri taiteenalojen kehittämishankkeita ja edistää yhteistyötä taidealan toimijoiden kesken. Taidetoimikunnan tehtävänä on myös edistää taidealan kansainvälistä toimintaa. (www.hanatkaakkoon.net)

Kaakkois-Suomen taidemuseot tukevat vahvasti omalla toiminnallaan alueen taiteilijoiden työtä. Etelä-Karjalan taidemuseo on osa Etelä-Karjalan museota, joka sijaitsee Lappeenrannassa. Se on samalla aluetaidemuseo. Aluetaidemuseona taidemuseon palveluja ovat mm. kiertonäyttelyt, oheismateriaalit kuvataiteiden opetukseen eri koulutusasteille, asiantuntijalausunnot ja –neuvonta. Lisäksi taidemuseo huolehtii kuntien kokoelmien tallennuksesta tietokantoihin. Taidemuseota on myös Kouvolassa ja Imatralla. Kaikki taidemuseot tukevat alueen taiteilijoita järjestämällä

näyttelyjä ja myös ostamalla kokoelmiinsa alueen taiteilijoiden töitä. Taideostoihin käytettävät määrärahat ovat kuitenkin varsin pieniä.

Taidemuseoissa on tehty myös erilaisia yhteistyöprojekteja, joista erittäin hyvänä ja kiitosta saaneena käytänteenä on syytä mainita Etelä-Karjalan taidemuseon ja Kaakkois-Suomen taidetoimikunnan yhteistyönä toteuttama Taidereppu-hanke. Taidereppu oli 2008 aloitettu kiertonäyttely, jossa oli 12 kaakkoissuomalaisen taiteilijan teoksia. Näyttely kiersi ympäri Kaakkois-Suomea ja hankkeessa tehtiin julkaisu, jossa kaikki 12 taiteilijaa kertovat kuinka heistä tuli taiteilijoita. Taidemuseot julkaisevat yhdessä myös Kaakkuri-lehteä, jossa kerrotaan museoiden näyttelyistä, kokoelmista, taiteilijoista ja museoiden työstä.

Kuntien kulttuuripalvelujen tulisi tukea myös visuaalisia aloja. Käytännössä taiteilijoiden kokemus kuntien tarjoamista palveluista on varsin negatiivinen, vaikka positiivisiakin malleja yhteistyöstä on vuosien saatossa ollut. Taiteilijoiden negatiiviset kokemukset kuntien osalta liittyvät usein sopiviin työtiloihin. Taiteilijoiden näkemysten mukaan kunnilla olisi mahdollisuus järjestää sopivia työtiloja, mutta näin ei kuitenkaan ole. Tosiasiassa kyse on usein väärinymmärryksistä ja kommunikaation ongelmista, vaikka taustalla saattaakin olla suoranaista tietämättömyyttä taiteilijoiden tarpeiden suhteen. Kunnat saattavat tarjota taitelijalle työtilaa, mutta voi olla, että tila ei sovi juuri sen alan taiteilijan tilaksi, jolle sitä tarjotaan ja hän kieltäytyy. Kieltäytymällä taiteilija saa negatiivisen leiman, sillä hän ei halua selittää tarkemmin mistä kieltäytyminen johtuu. Näin syntyy konflikti, jossa viestinnän ongelmat johtavat lukkiutuneeseen tilanteeseen, eikä keskustelua voida jatkaa ilman ulkopuolisen välittäjän apua. Tämän tyyppiset konfliktit saattavat katkaista vuorovaikutuksen vuosiksi. VISTA-verkosto voisi toimia välittäjänä kuntien kulttuuripalvelujen ja taiteilijoiden välillä ja omalla toiminnallaan estää syvien konfliktien syntymistä.

Kuntien kulttuuripalvelujen kanssa tehtävä yhteistyö on poikanut myös positiivisia toimintamalleja, joista yksi esimerkki on Etelä-Karjalan Taiteilijaseuran ja Lappeenrannan kaupungin kulttuuritoimiston yhteinen Galleria Pihatto.

Kaakkois-Suomessa koulutetaan kuvataiteilijoita Imatralla, Saimaan ammattikorkeakoulussa, jossa on Suomen suurin kuvataiteen yksikkö. Vuosittain aloittaa 30 uutta opiskelijaa, joista osa jää valmistuttuaan alueelle. Taiteen kentällä Kotkassa toimii myös Repin-instituutti, joka järjestää klassisen maalaustaiteen koulutusta yhteistyössä Kotkan kaupungin, Pietarin Kuvataideakatemia, Kymenlaakson kesäyliopiston ja Suomen Kulttuurirahaston Kymenlaakson rahaston kanssa. Opettajat tulevat Pietarin Kuvataideakatemialta. Etelä-Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan ammattiopistoissa koulutetaan tuotteen suunnitteluun erikoistuneita koru-, tekstiili-, puu- ja vaatetusalan artesaaneja, jotka voivat toimia niin taideteollisuudessa kuin taiteenkin kentällä. Myös Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa on kulttuurialan koulutusta. Visuaalisia aloja sivuavat muotoilijoiden ja viestinnän alan ammattilaisten koulutus. Opinnoissa on mahdollisuus valita myös yrittäjyysopintoja. Vaikka ammattiopistoista tai Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta ei varsinaisesti valmistu taiteilijaksi, valmistuneet voivat osaamisellaan toimia visuaalisten taiteiden kentällä tai mahdollisesti jatkaa opintojaan kohti ammattitaiteilijaa. VISTA-verkosto voisi omalla toiminnallaan tukea myös alalle valmistuvia tarjoten heille erilaisia palveluja ja vertaistukea.

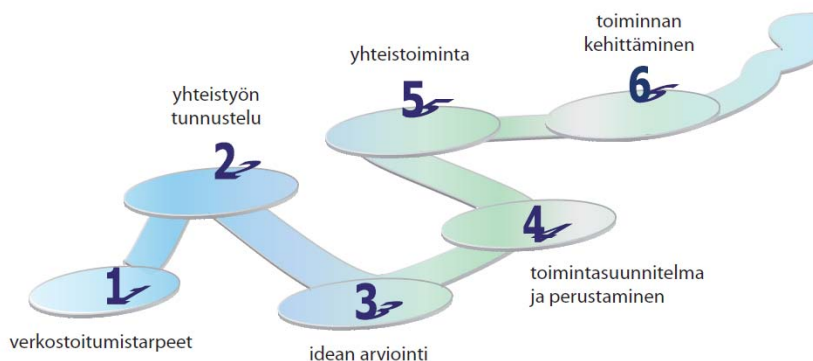
Kaakkois-Suomen galleriaverkosto on aika suppea. Ammattimaisesti pyöritettyjä taidegallerioita ovat Etelä-Karjalan taiteilijaseuran ja Lappeenrannan kaupungin yhteinen Galleria Pihatto, Kouta-Galleria Kouvolassa ja Galleria Uusikuva Kotkassa sekä valokuvakeskusten galleriat Lappeenrannassa ja Kotkassa. Myös Kaakkois-Suomen taidekäsityöläisillä on oma Täky-galleria. Muutamit yksittäiset taiteilijat pyörittävät omia gallerioitaan ja yksi esimerkki ammattitaiteilijan vetämästä taidegalleriasta Kaakkois-Suomessa on Ruokolahdella toimiva Taidekeskus Antares, jota ylläpitää kuvataiteilija Tiiu Antinen. Taidekeskus järjestää näyttelyjä, vuokraa työtilaa sekä tarjoaa valimoa kuvanveistäjien käyttöön. Osa alueen gallerioista pyörii taiteen harrastajien voimin, kuten esimerkiksi haminalainen Galleria Raatitori.

Verkoston elinkaari ja muoto

Verkostolla on oma elinkaarensa. Verkoston perustaminen lähtee tarpeista, jonka jälkeen pohditaan yhteistyön järkevyyttä keskustelemalla eri ehdokkaiden kanssa. Tämän jälkeen ideaa arvioidaan ja laaditaan toimintasuunnitelma sekä perustetaan

verkosto. Toiminta alkaa, mutta sitä on arvioitava ja kehitettävä jatkuvasti, jotta verkosto vastaa sille asetettuihin tavoitteisiin mahdollisimman hyvin. Juuri jatkuva kehittyminen on verkoston elämän elinehto. Se ei saa lukkiutua tiettyihin toimintoihin, joita ylläpidetään väkisin vaan toimintaa on pystyttävä muokkaamaan jatkuvasti verkoston jäsenten tarpeiden muuttuessa. Näin verkoston elinkaaresta tulee syklinen.

Yksi keskeinen päätettävä asia ennen VISTA-verkoston perustamista on sen muoto. Vaihtoehtoja on useita, mutta muodolla on merkitystä tiettyjen tehtävien kannalta.

Kuva 1. Verkoston elinkaari, jossa toiminnan kehittäminen on jatkuva prosessi. (Opas verkostoitumiseen 2008, 24)

Verkoston muotoa valittaessa on mietittävä tarkkaan, minkälaista toimintaa verkostolla tulee olemaan, kuka verkostoa pyörittää ja millainen verkoston juridinen asema tulee olemaan. Verkoston muoto voi virallisesti olla esimerkiksi yhdistys (esim. Suomen mediataideverkosto), osuuskunta (esim. Taideosuuskunta Apinatarha tai kulttuuriosuuskunta Raami) tai taiteilijakollektiivi (esim. Absolute Truth Press). Verkosto voi olla myös hanke, jonka työntekijä (verkostokoordinaattori) voidaan myös parkkeerata osaksi jotain olemassa olevaa organisaatiota, joka takaa verkostolle riittävät toimintamahdollisuudet.

Patentti- ja rekisterihallituksen (www.prh.fi) mukaan *osuuskunta* on yhteisö, jonka tarkoituksena on harjoittaa taloudellista toimintaa jäsentensä elinkeinon tai

taloudenpidon tukemiseksi. Osuuskunnan tarkoituksena voi olla myös aatteellisen tarkoituksen toteuttaminen. Osuuskunnan omistavat sen jäsenet, mutta sen jäsenmäärää tai osuuspääomaa ei ole ennalta määrätty, mutta jäseniä täytyy olla vähintään seitsemän, jos he haluavat pysyä työttömyysturvan piirissä. Osuuskunnan jäseneltä odotetaan usein hyvin yrittäjämäistä otetta asioihin. Osuuskunta on aina velvollinen tekemään perusilmoituksen kaupparekisteriin ja se on ilmoitettava rekisteröitäväksi kuuden kuukauden kuluessa perustamiskirjan allekirjoittamisesta tai perustaminen raukeaa. Osuuskuntaa johtaa hallitus ja sille voidaan valita toimitusjohtaja. Kulttuuriosuuskuntia on Suomessa jonkin verran. Kotkassa kotipaikkaansa pitää vuonna 2011 toimintansa aloittanut kulttuuriosuuskunta Bertta, jonka tarkoituksena on verkostona tarjota jäsenilleen tukea esimerkiksi talousasioissa, markkinoinnissa sekä tuotteiden ja palveluiden välittämisessä. Sääntöjensä mukaan kulttuuriosuuskunta Bertta toimii kaikilla kulttuurin ja taiteen aloilla. (www.berтта.fi)

Yhdistys saa oikeustoimikelpoisuutensa rekisteröinnin kautta. Oikeustoimikelpoisuudella tarkoitetaan, että yhdistys voi esimerkiksi tehdä kauppvoja, asioida tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa, järjestää keräyksiä ja toimia myös ulkomailla. Yhdistyksen toiminta on järjestäytynyttä: sillä on säännöt, sille nimetään hallitus ja sillä on säännöllisesti kokouksia. Yhdistyksen jäsenillä on oikeus osallistua päätöksentekoon ja valvoa yhdistyksen toimia. Yhdistyksen jäsenet eivät henkilökohtaisesti vastaa yhdistyksen sitoumuksista, mutta yhdistyksen hallitus on vastuussa siitä, että yhdistyksen taloutta hoidetaan lakien, asetusten, yhdistysten sääntöjen ja hyvien tapojen mukaisesti. Hallituksen jäsen tai toimihenkilö on velvollinen korvaamaan tahallisesti ja tuottamuksellisesti aiheuttamansa vahingon. (www.yhdistystieto.fi)

Verkosto voi olla myös vapaaehtoinen yhteenliittymä, kumppaniverkosto tai ns. konsortio. Silloin sen toiminta on liitettävä juridisesti jonkin muun osallistujan toimintaan eli tarvitaan verkoston vetäjätaho. Vetäjäorganisaatio on siten myös vastuussa verkoston toiminnasta, mutta erilaisin sopimuksin vastuuta voidaan jakaa myös verkoston muille toimijoille. Keskeiseksi seikaksi nousee sopiminen ja toimintojen yhdessä suunnittelu.

Aineiston keruussa on käynyt selville, että taiteilijat ovat hyvin väsyneitä erilaisiin lyhytkestoisiin hankkeisiin ja VISTA-verkostolta toivotaan pysyvyyttä. On silti mahdollista, jopa todennäköistä, että hankkeistaminen on VISTA-verkostolle ainoa mahdollisuus. Kun tarkastellaan jo olemassa olevia kulttuurialan verkostoja, voidaan todeta, että lähes kaikki niistä joko toimivat tai ovat alkaneet hankerahoituksella. Tarkastelluista 35 verkostosta lastenkulttuurin Taikalamppu-verkoston kuuluvat alueelliset verkostot olivat valtionrahoitteisia. Tämä näkyi ulospäin laajempina näkyvyytenä ja myös toiminnan ammattimaisuutena. VISTAn tulevaisuuden kannalta keskeistä on, että jokin taho lähtee viemään asiaa eteenpäin.

Muotoa mietittäessä on huomioitava, että taiteilijat tekevät jo olemassa olevissa yhdistyksissä vapaaehtoista työtä yhdistysten eteen. Verkoston perustaminen taiteilijoiden vapaaehtoistyön varaan ei kannata, vaan sille täytyy palkata koordinaattori tai toiminnanjohtaja joka kehittää toimintaa. Tämä vaatii tietyn suuruisen vuosibudjetin jolla toiminta pystytään aloittamaan.

VERKOSTOA RAKENTAMAAN

Tässä kappaleessa käsitellään niitä konkreettisia toiveita, joita visuaalisten alojen ammattitaiteilijoilla on VISTA-verkoston suhteen. Olen numeroinut tavoitteet, mutta ne eivät ole missään arvojärjestyksessä. Kaikki tavoitteet ovat jollain lailla kytköksissä toisiinsa. VISTA-verkoston ensisijainen tehtävä on tukea taiteilijoita heidän ammatissaan ja tämän tulee olla kaiken toiminnan lähtökohta. Verkoston rakentajien on pystyttävä arvottamaan tavoitteet ja pohdittava millä aikataululla ja minkälaisin keinoin kutakin tavoitetta viedään eteenpäin.

”Kaipaisin alueelle enemmän yhteisiä, monipuolisia ja edullisia työtiloja, gallerioita sekä monipuolisempaa mahdollisuutta myös itse harrastaa kulttuuria sekä syventää ammatillista koulutusta (työpajoja, tapahtumia yms.) Myös prosenttiperiaatteen noudattamista pitäisi painostaa alueellisesti.”

Tavoite 1: Enemmän meteliä kulttuurista

”Se vaan joskus tuntuu, että kulttuurin merkitystä ei kumminkaan perin pohjin tajuta. Sen vuoksi tämän visuaalisen verkoston kokoaminen olisi tärkeätä, että muistutettaisiin tämän asian olemassaolosta.”

”Niin edunvalvonta ehkä sillä tavalla, että kulttuuripuolen asiat otettais paremmin huomioon päätöksenteossa.”

”Näkyvyyden myötä toivoisin, että kuvataiteen arvostus lisääntyä. Että se on hyödyksi kaikille yhteiskunnassa.”

Hyvin monien taiteilijoiden mielestä kulttuurin merkitystä ei edelleenkään arvosteta alueella tarpeeksi. Kuten jo edelläkin on mainittu, luovista aloista puhutaan paljon ja niiden kehittämiseen panostetaan, mutta taiteilijat kokevat jäävänsä tässä keskustelussa bisnes-ajattelun jalkoihin. Tästä syystä he suhtautuvat luoviin aloihin osin hyvin kriittisesti. Voidaan kuitenkin kysyä, että onko luoviin aloihin vahvasti luottavalla suomalaisella yhteiskunnalla varaa tuhlata taiteilijoiden luovaa resurssia? Voidaan myöskin kysyä onko taiteilijoilla varaa jäädä marginaaliin?

Yhteisötaideprojektit ovat keino lisätä taiteilijoiden ja muun yhteiskunnan vuorovaikutusta ja taiteilijalle ne ovat yksi väylä kohti yhteiskunnallisesti merkittävämpää taiteilijuutta. Taidelinkki-hankkeen organisoimassa Hulda ja Kaarle -hankkeessa mukana ollut Timo Tähkänen kirjoittaa opinnäytetyössään *Hulda ja Kaarle taiteen poluilla. Taidetta palvelukodin asukkaiden arkeen* (2011) seuraavaa: ”Hulda ja Kaarle -hankkeessa yhdistyvät tekijät, joita varten olen opiskellut, kuvataide ja vanhustyö. Hankkeessa oli tärkeää molempien alojen tuntemus. Taidekentällä yhteisötaidehankkeita ei mielestäni vielä arvosteta tarpeeksi. Tärkeämpänä pidetään taiteilijan henkilökohtaista tekemistä. Koen, että yhteisötaidehankkeilla taiteilija pystyy vaikuttamaan enemmän niin kohteen mielipiteisiin kuin tunteisiinkin. Taidehanke on ulospäin suuntautuvampi tapa tehdä taidetta verrattuna sisäänpäin kääntyneempään omaan tuotantoon.” Kaakkois-Suomessa on syyskuussa 2011 aloittanut uusi yhteisötaiteeseen työssään keskittyvä tuottaja-läänintaiteilija Patrik Ikäläinen. Hänen työnsä tukee sekä opetus- ja kulttuuriministeriön vuosille 2010–2014 laatimaa ”Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia” –toimintaohjelmaa että kulttuurin merkityksen kasvattamista yleisesti Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa.

Tavoite 2: Edunvalvonta

Edunvalvonta on yksi keskeinen VISTA-verkostolle esitetyistä tehtävistä, sillä ”*taiteilijan leipä on tyypillisesti pieninä puroina maailmalla*”. Eri yhdistykset ja heidän kattojärjestönsä huolehtivat jo tavalla tai toisella jäsentensä edunvalvonnasta, ja vaikka kentälle syntyy koko ajan erilaisia taiteilijoita tukevia rakenteita, esimerkiksi osuuskuntia ja virtuaalisia verkostoja, taiteilijat kaipaavat silti lisää konkreettista apua erilaisiin arkipäivän pulmiin ja ongelmiin. Toiveissa on matalan kynnyksen *neuvola*, johon voisi olla yhteydessä pientenkin ongelmien kanssa ja joka toisaalta voisi järjestää myös erilaisia koulutuksia edunvalvontaan liittyen. Ongelmia voi syntyä esimerkiksi erilaisia sopimuksia tehtäessä, verotuksen osalta tai tekijänoikeusasioissa. ART360 (www.art360.fi) on hyvä esimerkki valtakunnallisesta hankkeesta, jossa on koottu tietoa kuvataiteilijoiden liiketoimintaosaamisen parantamiseksi. Sivustolta löytyy myös erilaisia sopimusmalleja ja runsaasti erilaista koulutusta. Myös Etelä-Karjalan KUTKA-hanke on järjestänyt alueen toimijoille

koulutusta esimerkiksi hinnoitteluun ja markkinointiin liittyen. (Ks. Amusa Kulttuuritori)

Mitä edunvalvonta sitten taiteilijoiden mielestä olisi? Vastauksia on jälleen useita, mutta pääsääntöisesti edunvalvonta tarkoittaa mm. ”oman alan työllisyyden edistämistä, profiilin nostamista ja mm. taiteilija sos.turva-asioita” tai ” mm. ”työtilarekisterin” kerääminen ja ylläpito, neuvontapalveluiden tarjoaminen”.

”Edunvalvonta käsittää ihan käytännön organisointia, jossa tehdään sopimuksia, markkinoidaan henkilöä tai taiteenaluetta eteenpäin ja tietysti tähän liittyy se ihan taloudellinen edunvalvonta, joka on visuaalisten taiteitten puolella taiteilijat on aika huonoja pitämään omia puoliaan. Ihan jopa markkinoinnista ja teosten hinnoittelussa.

”Alueelliseen edunvalvontaan työtilojen lisäksi olis että kunnat tulisi mahdollisimman paljon mukaan toimintaan. Oli se sitten prosenttiperiaatteen, yhteisötaiteen tai kunnallisten apurahojen kautta.”

Edunvalvonta toisikin taiteilijoille vahvemmat vaikutusmahdollisuudet myös kuntien suuntaan.

Keskeiseksi ongelmaksi koetaan työtilakysymykset, vaikka niitä on yritetty ratkaista jo vuosia. Kuten jo aikaisemminkin on todettu, osa taiteilijoista kokee, että kunnat jakavat työtiloja mielivaltaisesti. Kun ammattitaiteilija jää ilman työtilaa, hän ei osaa ottaa yhteyttä kehenkään, vaan ammatin harjoittaminen saattaa loppua, kun työtilaa ei ole. Työtilakysymys ei ole yksiselitteinen ja konfliktitilanteet ovat paljastaneet ongelman, johon verkosto voisi vaikuttaa. Toimiva verkosto voisi yhtäältä toimia työtilojen välittäjänä, mutta se voisi myös ”kouluttaa” kuntien toimijoita ja virkamiehiä näkemään taiteilijoiden työskentelyn kannalta keskeisiä seikkoja. Samalla verkosto voisi yhtenäistää käytäntöjä, sillä haastateltavien mukaan käytännöt vaihtelevat alueen sisällä melkoisesti. VISTA-verkosto voisi tässäkin parantaa yksittäisten taiteilijoiden asemaa toimimalla ammattimaisesti tiedon ja tarpeiden välittäjänä.

Tavoite 3: Prosenttiperiaatteen puolesta puhuminen

Prosenttiperiaate ja kannustus sen käyttöönottoon Kaakkois-Suomessa nousi vahvasti esille haastatteluissa ja kyselyissä. Yhteisesti hyväksytyllä prosenttiperiaatteen käyttöönotolla olisi merkittäviä vaikutuksia kaakkoissuomalaisten taiteilijoiden työtilanteeseen ja talouteen ja useat haastateltavat nostivatkin prosenttiperiaatteen esille nostamisen yhdeksi VISTA-verkoston keskeisistä tehtävistä. Prosenttiperiaatteella tarkoitetaan sitä, että julkisen rakennuksen suunnitteluvaiheessa rakennuskustannuksista noin yksi prosentti varataan rakennuksen tai sen ympäristön taiteelliseen parantamiseen, eli *”ihan konkreettisesti jos visuaalisia taitteita ajatellaan, niin rakennushankkeissa otetaan se kuvataide tai taidekäsityö osaksi sitä meidän arkipäivän ympäristöä”*.

Prosenttiperiaatetta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yksi vaihtoehto on tilata tai ostaa valmiiseen rakennukseen taideteoksia. On kuitenkin suositeltavaa, että yhteys taiteilijaan luotaisiin jo rakennuksen suunnitteluvaiheessa. Silloin taiteilija voi neuvotella yhdessä arkkitehdin ja rakennuttajan kanssa taideteoksen sijoittamiseen liittyvistä asioista. Paras vaihtoehto on tilaustyö, joka usein sopii rakennukseen paremmin kuin jälkikäteen hankittu teos. (www.artists.fi)

Tavoite 4: Verkosto työyhteisönä

Taiteilijat ovat usein korkeasti koulutettuja henkilöitä, jotka elävät jatkuvassa epävarmuudessa toimeentulon suhteen. Tarja Cronberg kirjoittaa *”Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo”* raportissaan (2010: 9) *”Taiteilijat ovat tulisieluja, jotka usein tekevät työtä, josta kukaan ei maksa palkkaa. Yhteiskuntajärjestelmämme ei tunnista taiteilijan työtä. Se tunnistaa ainoastaan palkkatyön ja yrittäjyyden, ei taiteilijuutta eikä taiteilijoita itseisarvona. Taiteilijat ovat työmarkkinoilla väliinputoajia, jotka joutuvat kamppailemaan myös byrokratian syövereissä. Eri viranomaiset tulkitsevat heidän työtään usein hyvin eri tavoin. Taiteilijoiden sosiaaliturva on koulutus huomioon ottaen yhteiskuntamme heikoimpia.”*

Usein taiteilija tekee taiteellista työtään yksin ja tukea kaivataan. Kysymyseen tarvitaanko VISTA-verkostoa tuli seuraavan kaltaisia vastauksia: *”Kaakkois-Suomen alueella on paljon taiteen tekijöitä ja yhteinen verkosto toisi omalla tavallaan*

taiteilijalle työyhteisön.” ”Mikä tahansa taiteilijuutta edistävä ja yksin puurtavien ihmisten verkosto on positiivinen asia.” Työnsä luonteen vuoksi taiteilija joutuu myös tekemään asioita, joissa ei ole asiantuntija ja joita ei koe itselleen luonteviksi. Tällaista on esimerkiksi erilaisista sopimuksista neuvottelemisen tai verotukseen liittyvät seikat. Myös Rahat sekä Henki -seminaarissa puhunut taiteilija Pekka Hannula nosti esille taiteilijan yksinäisyyden. Hänen mukaansa yksin yrittämisessä kaikki on itsestä kiinni, eikä työyhteisön antamaa vertaistukea juurikaan ole. Hannula itse on kehittänyt tilaustaiteeseen liittyvän partnerismiksi kutsumansa toimintamallin, jossa taidetta tehdään asiakaslähtöisesti. (Hannula 2011; www.atelierhannula.fi)

Työyhteisöön kuuluvat myös ristiriidat. Hankkeen alusta saakka oli selvää, että eri alojen ja eri alueiden taiteilijoiden yhteensovittaminen VISTA-verkoston alle saattaisi herättää ristiriitoja. Haastatteluissa ja kyselyissä nousikin esille alueellinen ristiriita eteläisen Kymenlaakson ja pohjoisen Kymenlaakson sekä Etelä-Karjalan välillä. Alueen kaupungit ovat identiteeteiltään ja imagoltaan erilaisia. *”Kun on iso alue ja sitten tässä on kaksi maakuntaa ja on vähän erihenkisiä paikkoja sillä tavalla, että tuolla Kymenlaaksossa on oma se jotenkin fiiliksensä ja Etelä-Karjalassa omansa.”*

Alueellisia eroja merkityksellisempinä vastaajat kuitenkin näkivät eri visuaalisten alojen väliset raja-aidat. Esimerkiksi korutaide on nuorta, ja korutaiteen edustajien vastauksissa näkyi jollain tapaa kamppailu omasta reviiristä ja hyväksynnästä taiteen kentällä. Vastaavasti myös valokuvan ja perinteisemmän kuvataiteen suhde on edelleen ristiriitainen. *”Ja sitten toi ammattilaisuus kriteeri siinä, että ehkä se tuolla valokuvauksen puolella saattaa tulla pieneksi ongelmaksi tuota yhteistyötä ajatellen.”* Valokuvaajat itse halusivat rajata keskustelun siitä, mikä on taidetta, jäävän verkoston ulkopuolelle. He näkevät itsensä ammattilaisina, joilla on korkeatasoista näyttelytoimintaa, ja keskustelun siitä, ovatko kaikki näyttelyiden valokuvat taidetta, tahtovat jättää toisille areenoille. Keskeistä verkostossa on taiteilijoiden tukeminen.

Alueen taiteilijat pelkäävät myös kateutta ja nurkkakuntaisuutta. Nurkkakuntaisuus näyttäytyy liiallisena omaan napaan tuijottamisena ja oman edun ajamisena. Osa nuoremman polven taiteilijoista katsoi, että eri taiteenalojen rajanvetoa harrastavat varsinkin vanhemman polven taiteilijat, mutta yleisesti yhteistyöhön suhtaudutaan kuitenkin positiivisesti.

Taiteilijat tekevät myös rajaa ammattilaisten ja harrastelijoitten välille. Tämä näkyy esimerkiksi jäsenkriteereissä. Pelkoa herättää myös verkoston liika byrokratia, hierarkkisuus ja jäykät rakenteet. Lisäksi olemassa olevilla järjestöillä on jo vakiintuneet toimintatavat ja oma itsemääräämisoikeus halutaan säilyttää.

VISTA-verkoston toimintaa ajatellen on pyrittävä unohtamaan pelot ja ristiriidat ja keskityttävä yhteistyön hyviin puoliin, sillä haastateltavien mukaan *”yhteistyö oikeasti kaataa raja-aitoja ja hyödyttää kaikkia. Se riippuu täysin eri alojen yhteistyöhalusta; parhaimmillaan yhteistyöllä saa monipuolisia ja laajan yleisön saavuttavia tuloksia ja mahdollisuus tehdä yhteistyötä on aina rikastuttavaa.”* Sosiaalinen yhdessä olo keskeistä, *”ja se, että yhdessä päätetään asioista ja meidän pitäisi löytää se yhteinen sävel.”* Verkoston motoksi voisikin tiivistää seuraavan lauseen: *”Yhteistyö on voimaa, mutta tärkeintä on kutoa napakasti samaa seittiä”*.

Tavoite 5: Taidelinkistä VISTAan

Kaakkois-Suomen taidetoimikunta, Etelä-Karjalan ja Kotkan taiteilijaseurat käynnistivät vuonna 2009 kuvataiteilijoiden alueellisen keskushankkeen, Taidelinkin. Hankkeen tavoitteena on ollut työllistää kaakkoissuomalaisia taiteilijoita ja tehdä heidän työtään tunnetuksi. Lisäksi Taidelinkki on toiminut linkkinä taiteilijoiden ja taideyleisön välillä. Taidelinkin keskeinen toimintamuoto on taidelainaamotoiminta ja sen puitteissa on toteutettu mm. Taidelainaamo-näyttely lappeenrantalaisessa kauppakeskuksessa sekä aloitettu "Kuukauden taiteilija" -näyttelysarja alueen kirjastoissa. Lisäksi Taidelinkki-hankkeessa on toteutettu *Hulda ja Kaarle taiteen poluilla* yhteisötaidehanke yhteistyössä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden ja Saimaan ammattikorkeakoulun kanssa. Hankkeessa on aloitettu yhteistyötä myös muiden visuaalisten alojen kanssa ja hankkeen tavoitteeksi sen alkuvaiheessa asetettiin toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja laajentaminen vuoden 2012 loppuun mennessä Visuaalisen taiteen yhteistyöverkostoksi (VISTA).

Taidelinkki ja sen aloittama toiminta on erinomainen pohja VISTA-verkostolle, sillä hanke on onnistunut synnyttämään uusia käytänteitä ja yhteistyömuotoja, johon taiteilijat ovat olleet tyytyväisiä. VISTA-hankkeen aikana tehdyissä haastatteluissa ja kyselyissä on selkeästi käynyt ilmi, että taiteilijat arvostavat Taidelinkki-hankkeessa

tehtyä työtä. Varsinkin taidelainaamotoiminta on saanut kiitosta. Onkin selvää, että parhaat käytänteet on syytä siirtää suoraan VISTA-verkoston toimintamuodoiksi.

Tavoite 6: VISTAn matkailulliset vaikutukset

Monien vastaajien mielestä kysymys verkoston matkailullisista vaikutuksista oli vaikea, eivätkä he nähneet suoranaista yhteyttä matkailun kehittämisellä ja omalla taiteellisella työskentelyllään. Koska VISTA-verkosto rakennetaan taiteilijoita varten, ei sen toiminnalla ole suoria vaikutuksia matkailuun. Tämä ei kuitenkaan sulje pois sitä tosiasiaa, että sillä voi olla runsaasti välillisiä vaikutuksia, joita syntyy esimerkiksi yhdessä matkailuyritysten kanssa toteutetuissa näyttelyprojekteissa tms. Vahva verkosto voi myös toteuttaa aivan uudenlaisia kulttuuritapahtumia. Tämän tyyppisestä toiminnasta hyvänä esimerkkinä on LUOTU-hankkeen aikana toteutetut ”Kompastu kulttuuriin” –näyttelyt, jotka ovat saamassa jatkoa syksyllä 2011. Vastaavien tapahtumien kautta pystytään levittämään tietoa kaakkoissuomalaisista taiteilijoista ja VISTA-verkoston olisi mahdollista välittää taiteilijoita juuri tämän tyyppiseen toimintaan.

Taiteen ja taiteilijoiden osaamisen hyödyntämisessä on kuitenkin välillä törmätty taiteilijoiden haluttomuuteen osallistua töillään pelkästään näkyvyyttä lisäävään toimintaan, josta he eivät välttämättä katso olevan suoraa hyötyä itselleen. Niinpä työtä on monesti tarjottu myös ns. harrastelijoille, jotka ovat ottaneet työn vastaan. Tämä puolestaan on saattanut herättää närää taiteilijapiireissä. Ammattitaiteilijalle kysymys on usein rahasta eli palaamme ansaintalogiikan ongelmaan: pelkkä näkyvyys ei taiteilijalle riitä vaan työstä pitäisi saada konkreettista rahaa. Toisaalta erilaisiin hankkeisiin voi kuluu paljon aikaa suhteessa taiteilijan saamaan hyötyyn.

VISTA-verkosto voisikin toimia välittäjänä erilaisten hankkeiden ja taiteilijoiden välillä. Verkosto pystyisi kuitenkin kokoamaan listaa tällaiseen toimintaan halukkaista ja soveltuvista taiteilijoista. Muut toimijat voisivat olla suoraan yhteydessä VISTAAn, joka välittäisi sopivia osajia hankkeisiin ja myös eri neuvottelisi osapuolten kanssa ristiriitatilanteissa.

”Välittäjämanageri mikä siinä välissä on, niin sen pitäisi tuntea molempien näiden taiteilijoiden arki ja sitten myös sen projektiysteemin arki ja raamit. Koska siitä tulee

se ongelma, että nämä kaksi tahoa eivät oikein tiedä toistensa reunaehtoja. Yksi on tämä taiteilijan tapa työskennellä, jota ei lausuta julki, niin tämä ammatti-identiteetti, miten hommat tehdään. Toinen on se odotus siellä, joka jollain on joka vetää projekteja.”

Luonnollisesti VISTA-verkosto voisi myös itse järjestää omia visuaalisiin taiteisiin liittyviä kulttuuritapahtumia alueellaan. Verkosto koordinoisi järjestelyjä ja huolehtisi myös tapahtuman markkinoinnista. Näin vastuu ei jäisi yksittäisten taiteilijoiden varaan.

Pankkeja ja paketteja

Vertaistuen ja edunvalvonnan lisäksi verkoston toimintaa olisivat sen organisoimat näyttelyt ja tapahtumat. Verkosto voisi myös ylläpitää erilaisia ”pankkeja” jäsentensä osaamisesta ja teoksista. Näitä pankkeja verkosto voisi hyödyntää markkinoidessaan taiteilijoidensa osaamista ulospäin.

Taidelainaamotoiminta on jo vakiintunut Etelä-Karjalaan ja sen on yksi Taidelinkki-hankkeen hyvistä käytänteistä. Taidelainaamotoiminta kannattaa laajentaa koko Kaakkois-Suomeen ja siirtää VISTA-verkoston alle. Taidelainaamon osalta täytyy pohtia alueen laajuutta, sillä olisi hienoa, jos jokaisessa kaupungissa olisi oma lainauspisteensä. Tämä vaatii tietysti lisää resursseja, sillä verkostokoordinaattori ei voi pyörittää taidelainaamoja jokaisessa kaupungissa. Taidelainaamotoimintaa ollaan parhaillaan kehittämässä myös valtakunnallisesti ja tässä kehityksessä on hyvä olla mukana.

Taidelainaamon alle voisi kehittää myös kaakkoissuomalaisten taiteilijoiden sähköisen *taidegallerian*, jossa verkoston taiteilijoiden töitä olisi nähtävillä. Verkoston koordinaattori huolehtisi gallerian päivittämisestä. Taidegalleria ei ole uusi ajatus ja monilla taiteilijoilla on jo omatkin nettisivunsa. Galleria-ajatus puoltaa kuitenkin paikkaansa, sillä sen alle pystyttäisiin kokoamaan kaikkien verkostossa mukana olevien kaakkoissuomalaisten taiteilijoiden töitä ja näin näkyvyys paranisi.

Osaajapankin kautta voidaan tukea yksittäisten taiteilijoiden toimeentulon parantamista. Yksi osaajapankin keskeisistä tukitoimista on myös yritysten kanssa

tehtävä yhteistyö. Yritysten taidehankinnat ovat 2000-luvulla vähentyneet ja taidetta on suhteellisen paljon varastoissa. (Etelä-Saimaa 19.5.2010) Tämä ei palvele taiteilijaa, vaan taidetta tulisi saada yhä enenevässä määrin näkyville. VISTA-verkoston alle on mahdollista rakentaa osaajapankki, jossa eri alojen taiteilijat esittäytyvät ja kertovat myös toiveistaan yhteistyön suhteen. Verkoston koordinaattori voi kiertää alueen yrityksiä ja kertoa alueen taiteilijoista ja esitellä heidän töistään. Yritykset voivat ottaa yhteyttä verkostoon kun he tarvitsevat yritykselleen taidetta.

Etelä-Karjalan kulttuuri ja taide –hankkeen (KUTKA) kautta on pyritty löytämään ratkaisua maakunnan kulttuurin pitkäaikaiseen tilaongelmaan. Sopivia ja sopivan hintaisia tiloja on hankala löytää. Tilaongelmaa on pyritty ratkaisemaan useita kymmeniä vuosia ja sen ratkaiseminen vaatii päättäjien ymmärrystä ja tahtoa. Eri alojen taiteilijoilla on hyvin erilaisia tarpeita tilojen suhteen ja nämä tarpeet tulisi huomioida ja taiteilijoiden ääntä saada kuuluville tilakysymystä ratkaistaessa. ”Tilapankin” ylläpitäminen sopisi VISTA-verkoston toimintaan, sillä sitä kautta yksittäisten taiteilijoiden ei tarvitsisi itse taistella tilojen sopivuuden puolesta, vaan VISTA hoitaisi yhteyksiä päättäjiin ja toimisi tulkkina. Samalla saatavilla olevista tiloista pidettäisiin avointa tilapankkia.

Yksittäisillä taiteilijoilla on runsaasti ideoita taiteen hyödyntämisestä, mutta kaikki eivät halua tai ehdi toteuttaa näitä ideoita. Verkosto voisi kerätä ”hankepankkiin” kehittämiskelpoisia hankeideoita ja etsiä näille myös sopivia tekijöitä tai koota tekijäryhmiä. Verkoston koordinaattori voisi etsiä hankkeille myös sopivaa rahoitusta. Näin taiteilijoiden ei itse tarvitsisi käyttää aikaa byrokratiaan, vaan verkosto huolehtisi sen heidän puolestaan. Verkoston osaajapankista löytyisivät sopivat ja halukkaat osaajat erilaisille hankkeille. Hankkeet voisivat olla verkoston kautta tehtäviä näyttelyjä, kulttuuritapahtumia tai yhteisötaidehankkeita. Hankepankkiin voitaisiin kerätä myös kuntien toiveita ja ideoita erilaisista tapahtumista.

Jäsenilleen verkosto voisi tarjota erilaisia palvelupaketteja, joiden sisältö muotoiltaisiin siten, että ne vastaavat suoraan kentän tarpeisiin. Nämä paketit voivat olla verkoston jäsenille maksullisia tai ne voivat olla ilmaisia verkoston rahoituksesta riippuen. Jos ne ovat maksullisia, niiden hinta tulisi pitää kohtuullisena. Tähän verkosto voi vaikuttaa positiivisesti, sillä verkosto huolehtii asiakkaiden hankinnasta

palvelun tuottajalle ja pystyy siten neuvottelemaan kilpailukykyisemmän hinnan kuin yksittäinen palvelua ostava taiteilija. Uusia paketteja voidaan räätälöidä aina tarpeen mukaan, jos tarvetta ilmenee.

VISTA-verkosto voisi järjestää uransa alussa oleville vasta valmistuneille taiteilijoille *mentorointia*. Mentoroinnilla tarkoitetaan kokemuksen ja tiedon siirtoa henkilöltä toiselle. Usein mentoroinnin tarkoituksena on tukea juuri alalle valmistuneita ja näin tasoittaa heidän tietään työelämään. Koska mentorointi on yleensä parityöskentelyä, on avoimuus, luottamus ja keskinäinen kunnioitus tärkeää. Myös mentori hyötyy suhteesta.

Taiteilijat itse kaipasivat alueelle yhtä taiteilijoiden verotuskysymyksiin ja kirjanpitoon perehtynyttä henkilöä, jonka verkosto voisi kilpailuttaa ja tarjota jäsenilleen ”*kirjapitopakettia*”.

Vaikka netin käyttö on jo tätä päivää, ei läheskään kaikilla taiteilijoilla ole vielä omia nettisivuja. VISTA-verkosto voisi tarjota jäsenilleen edullista ”*nettipakettia*”, johon kuuluisi taiteilijan omat nettisivut, niiden luominen ja päivitys.

Markkinointiin liittyvien pankkien ja jäsenille tarjottavien pakettien lisäksi verkosto voi järjestää tai välittää erilaisia koulutuksia. Koulutusta voidaan järjestää omille jäsenille esimerkiksi tekijänoikeuksiin tai verotukseen liittyen, mutta kentän toiveissa oli, että koulutusta voitaisiin järjestää myös verkoston ulkopuolisille, esimerkiksi kuntien kulttuuriasioista päättävillä henkilöillä. Taiteilijoiden huolena on ollut, että heidän asioistaan päättävillä ei aina ole riittävästi tietoa taiteilijoiden toimeentulosta tai arkisista työn tekemiseen liittyvistä asioista, jotka kuitenkin esimerkiksi työtilojen osalta ovat keskeisiä. Koulutuksen kautta päättäjiä saataisiin paremmin ymmärtämään taiteilijoiden asemaa ja roolia yhteiskunnassa.

Rahoitusvaihtoehtoja

Rahoitus on tärkein ja suurin VISTA-verkoston ongelma. Erilaisia rahoitusvaihtoehtoja on olemassa, mutta toivetta pysyvästä rahoituksesta tuskin ratkaistaan hetkessä. Todennäköisempää on, että verkostosta täytyy rakentaa hanke ja hankkeen tavoitteita täytyy miettiä rahoittajia valittaessa.

Valtion myöntämä rahoitus on tiukassa. Kun VISTA-verkostoa esiteltiin rahoittajille keväällä 2011, opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriasianneuvos Kirsi Kaunisharjun näkemys oli, että valtio ei todennäköisesti voi lähteä VISTA-verkostoa rahoittamaan, vaan katseet on käännettävä alueen suuntaan. Luova Suomi -blogissa elokuussa 2010 Kaunisharju kirjoittaa luovien alojen rahoituksesta osuvasti: ”*Eri hallintoviranomaiset vahvistavat luovien alojen kehittämistä niin paljon kuin se nykytilanteessa on mahdollista. Kehittämistoimia tapahtuu Tekesin ja ELYjen yritystukien lisäksi muun muassa ESR- ja EAKR-hankkeiden kautta. [...]Erilaisia luovaan talouteen ja kulttuuriin liittyviä rakennerahastohankkeita on Suomessa meneillään tällä hetkellä noin 270. Niistä reilu kolmannes, noin 110 hanketta, keskittyy luovien alojen kehittämiseen.*” Tämä vahvistaa taiteilijoiden pelkoa siitä, että he jäävät luovien alojen kehittämisessä marginaaliryhmään, elleivät he pysty vahvistamaan neuvotteluasemaansa esimerkiksi verkoston avulla. Ilman verkostoa yksittäiset taiteilijat eivät pysty toimimaan hankemaailmassa ja vapaaehtoisvoimin toimivat yhdistykset alkavat olla ylityöllistettyjä. Esimerkiksi EU:n rakennerahastojen (EAKR, ESR) rahoitusten haku on työlästä ja tukea tarvitaan jo hakuvaiheessa.

Alueellisia rahoitusvaihtoehtoja ovat maakuntaliiton kanavoima maakunnan kehittämisraha, koheesio ja kilpailukyky -ohjelman rahoitus tai ELY-keskuksen kulttuurialoille suunnattu rahoitus. Vuodelle 2012 rahoitusta on luvassa yhä vähemmän ja kilpailu rahoituksesta tulee edelleen kiristymään.

Etelä-Karjalan liitto kanavoi valtion talousarvioon otettuja kansallisia alueiden kehittämiseen tarkoitettuja määrärahoja. Näitä määrärahoja osoitetaan mm. aluekeskus- ja osaamiskeskusohjelmiin sekä maakuntien liitoille ns. vapaana maakunnan kehittämisrahana, jota saa käyttää lähinnä alueiden elinkeinotoiminnan omaehtoiseen kehittämiseen. Etelä-Karjalan liitto myöntää myös Lappeenranta–Imatra-seudun koheesio- ja kilpailukykyohjelman (KOKO-ohjelma) ja Kaakkois-Suomen osaamiskeskusohjelman perusrahoituksen maakunnan kehittämisrahana. Maakunnan rahoitusta ollaan leikkaamassa rajusti ja tämä on herättänyt keskustelua myös luovien alojen edustajissa, jotka pelkäävät, että leikkaukset johtavat luovien toimialojen alasajoon. (www.ekliitto.fi; Ks. myös Aho 2011)

Lappeenranta–Imatra -seudun koheesio- ja kilpailukyky -ohjelmassa yhtenä teemaryhmänä on matkailun ja luovien alojen kehittäminen. Ohjelman rahoituksesta noin puolet koostuu kunnilta kerättävästä rahoituksesta ja toinen puoli maakuntaliitolta saatavasta maakunnan kehittämisrahasta. Ohjelman budjetti vuodelle 2011 oli yli 1 100 000 euroa. (www.lappeenranta-imatra.fi) Myös Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY) rahoittaa kulttuuripainotteisia hankkeita. Pääpaino on kuitenkin elinkeinojen kehittämisessä.

Alueellisena rahoitusvaihtoehtona ovat myös erilaiset apurahat. Suomen Kulttuurirahaston Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson maakuntarahastojen hakuaika on vuosittain tammi-helmikuussa. Etelä-Karjalan rahasto on vuosittain jakanut apurahoja myös maakunnallisesti merkittävälle kulttuurihankkeille, mutta maakuntarahastot rahoittavat vain omiin maakuntiin kohdistuvia hankkeita. Voisiko VISTA-verkosto olla kahden maakuntarahaston yhteinen merkittävä hanke?

Rahoitusta on tarjolla myös erilaisiin kansainvälisiin yhteistyöhankkeisiin. Yhtenä vaihtoehtona VISTA-verkoston rahoittamiselle voisi olla Pohjoisen ministerineuvoston koordinoima Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus, jonka tavoitteena on nostaa kulttuurin painoarvoa kansainvälisessä politiikassa. Siinä pyritään edistämään etenkin EU:n ja Venäjän välistä kulttuuriyhteistyötä. Kulttuurikumppanuus on verraten uusi. Kulttuurikumppanuuden yhteistyöpöytäkirja allekirjoitettiin vuonna 2010 ja parhaillaan laaditaan selvitystä, jossa kartoitetaan Suomen luovien alojen mahdollisia kulttuurikumppanuushankkeiden toimijoita ja annetaan taiteen ja kulttuurin alan toimijoille tietoa kumppanuushankkeiden tavoitteista ja kriteereistä sekä edistetään kulttuuritoimijoiden ja -tahojen kiinnostusta ja aloitteellisuutta kumppanuushankkeiden kehittelyyn. Mikäli VISTA-verkostolle haetaan rahoitusta kansainvälisistä lähteistä, on sille mietittävä yhteistyökumppaneita ja tavoitteita kansainvälisistä lähtökohdista käsin. Kulttuurin viennin tukeminen on mainittu vuoden 2011 hallitusohjelmassa ja kansainvälisen taiteilijaverkoston rakentaminen voisi olla juuri tätä.

Rahoitusta verkostolle voisi kerätä myös yritysten kautta etsimällä taiteilijoille esimerkiksi kummiyrityksiä alueen yrittäjäjärjestöjen tai esimerkiksi Kauppakamarien kautta. Mukaan lähtevät yritykset voisivat hyödyntää kulttuurimyönteisyyttä omassa

markkinoinnissaan. Yrityksiltä kerättävä raha ei kuitenkaan voi toimia verkoston alkupääomana, vaan verkoston toiminta täytyy saada käyntiin muun rahoituksen turvin. Verkoston koordinaattori pystyy kyllä myöhemmin käyttämään monenlaisia keinoja yritysysteistyön käynnistämiseen.

LOPUKSI

Edellä esiteltyjen toiveiden ja tutkimukseni perusteella esitän, että VISTA-verkoston ytimen muodostavat kaikki yhteiseen toimintaan halukkaat taiteilijaseurat, valokuvakeskukset, korutaiteen ja taideteollisuuden yhdistykset yhdessä. Koska nämä yhdistykset jo nyt valitsevat jäsenensä ammatillisuutta painottavin kriteerein, ovat seurojen jäsenet automaattisesti VISTA-verkoston jäseniä. Kuvassa 2 on esitetty verkoston toimijoita esimerkein. Keskeistä on, että verkoston ytimessä ovat taiteilijat ja sen ympärille kootaan verkostoa tukevia organisaatioita ja aloja. Verkostotutkijoiden mielestä jonkin tahon on kuitenkin oltava ns. verkostoveturi, joka ottaa vastuun verkoston koordinoinnista ja houkuttelee muut mukaansa. Kuka siis ottaa vastuun siitä, että VISTA-verkosta viedään eteenpäin?

Verkosto tarvitsee vuosittain rahaa, jotta sille voidaan palkata täysipäiväisesti työskentelevä koordinaattori, verkoston kasvot. Koordinaattori on keskeinen tekijä, sillä ilman sitä verkosto ei käytännössä toimi. Koordinaattorin rooli on keskeinen myös verkoston jäsenten luottamuksen synnyttämiseksi ja siitä syystä hänen valintaansa on kiinnitettävä erityistä huomiota. Koordinaattorin on tunnettava visuaalisten alojen taiteilijoiden arkea, mutta hänen täytyy myös osata hankemailman koukeroita. Lisäksi sosiaalisiin taitoihin on kiinnitettävä huomiota. Luottamuksen synnyttämiseksi verkoston ylläpitäjän täytyy olla mahdollisimman neutraali taho, joka ei tavoittele hyötyä verkostosta itselleen vaan nimenomaan edustaa koko verkostoa ja etsii hyötyjä tasapuolisesti kaikille. On tärkeää, että verkoston alkuvaiheessa koordinaattorille taataan riittävä itsenäisyys ja työrauha toiminnan käynnistämiseksi. Koordinaattorin toimintaa ohjaa taiteilijaseurojen ja muiden yhdistysten hallitusten jäsenistä koottava VISTA-verkoston ”ohjausryhmä”, joka kokoontuu tietyin väliajoin päättämään verkoston keskeisistä toimenpiteistä ja seuraa tavoitteiden toteutumista. Ohjausryhmään voidaan tarvittaessa kutsua myös ulkopuolisia asiantuntijajäseniä.

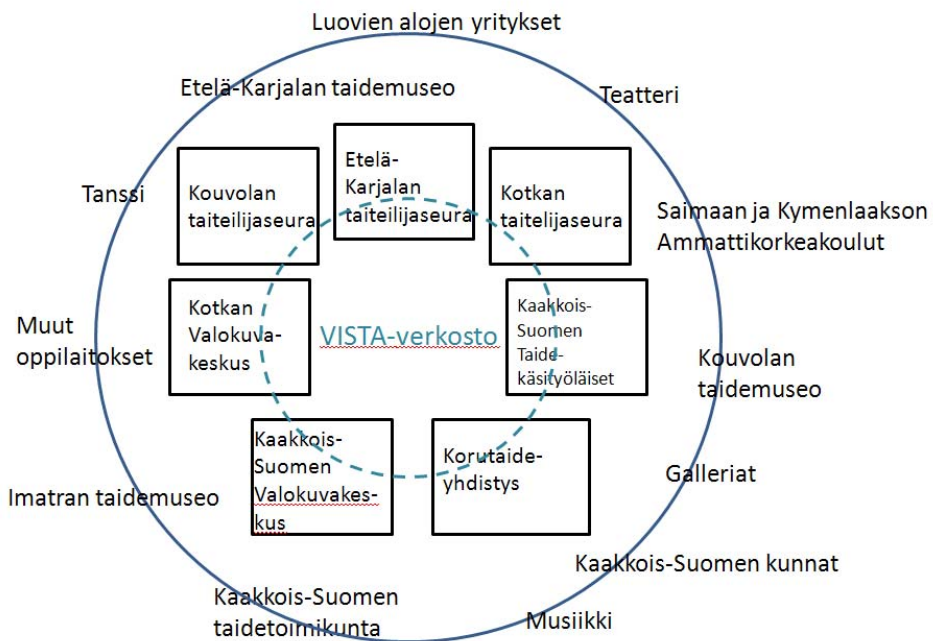
Verkoston talous koostuu perusrahoituksesta, jolla taataan koordinaattorin palkka- ja työtilakustannukset. Koordinaattorin toimintaan kuuluu verkoston pyörittäminen, tiedottaminen, neuvonta ja koulutusten koordinointi. Lisäksi koordinaattori voi hakea verkostolle hanke- ja sponsorirahoitusta erilaisiin hankkeisiin. Verkostoon liittyvät

yhdistykset maksavat verkostolle ”jäsenmaksua” oman jäsenmääränsä mukaan, mutta tämä raha ei yksi voi muodostaa perusrahoituksen osuutta. Yksittäisten taiteilijoiden ei tarvitse erikseen maksaa VISTA-verkoston kuulumisesta.

VISTA-verkoston rakenne on ameebomainen. Se tarkoittaa sitä, että sillä ei ole tarkkarajaisia reunoja. Sen kumppaneina voi toimia esim. museoita, gallerioita, kauppakeskuksia jne. Myös muut taiteenalat voivat tulla mukaan verkostoon, mikäli tarvetta ilmenee. Täytyy myös muistaa, että verkosto ei ole pysyvä rakenne vaan se elää jatkuvasti jäsentensä tarpeiden ja toiveiden mukaan. Verkoston koordinaattorilta vaaditaan siis joustavuutta ja sopeutumiskykyä.

Etuna ovat alueen vahvat olemassa olevat rakenteet. Siksi VISTAA ei tarvitse perustaa alusta alkaen uudelleen, vaan se voidaan rakentaa vahvalle perustalle. Taiteilijaseurat ja yhdistykset määrittelevät VISTAn tehtävät niin, etteivät ne mene päällekkäin heidän oman toimintansa kanssa, vaan tuottavat kaikille lisäarvoa. Eri yhdistykset voivat sopimuksen mukaan siirtää omia toimintojaan verkoston koordinaattorille ja näin keventää omaa, vapaaehtoisvoimin pyöritettyä työtään. VISTA saadaan myös käyntiin nopeasti, kun tukeudutaan olemassa oleviin rakenteisiin.

Ei voi liikaa korostaa tosiasiaa, että verkosto luodaan ja sitä ylläpidetään vain vuorovaikutuksella ja aktiivisella yhteistyöllä, joita Etelä-Karjalassa toteutettu KUTKA-hankekin on peräänkuuluttanut. Markus Anttila on verrannut verkoston rakentamista hämähäkin työhön. Hän on osuvasti todennut, että ”*verkostosuhteiden syntyminen edellyttää keskinäisen riippuvuuden oivaltamista ja hyväksymistä*”. Tarvitaan siis kumppanuutta, jossa tavoitteista, keinoista ja ongelmien ratkaisutavoista sovitaan yhdessä. (Anttila 2011) Verkostoyhteistyötä kuvaavat sanat lojaalisuus, solidaarisuus, luottamus ja keskinäinen tuki.

Kuva 2: Esimerkinomainen hahmotelma VISTA-verkostosta suhteessa muihin aloihin.

VISTA-verkosto toteutuessaan on ensisijaisesti visuaalisen alan ammattitaiteilijoita palveleva verkosto. Sen pääasiallisena tehtävänä on tukea ammattitaiteilijaa hänen omassa työssään. Verkosto tuottaa jäsenilleen hyödyllisiä palveluja ja välittää tietoa. Verkostosta löytyy apua ja vertaistukea ongelmatilanteisiin ja se toimii välittäjänä yksittäisen taiteilijan ja ympäröivän yhteisön välillä. Verkostoon liittyvien organisaatioiden on muistettava, että yhteistyön tarkoituksena on vahvistaa taiteilijoiden asemaa, joka pitkällä tähtäimellä johtaa myös taiteen ja kulttuurin aseman parantumiseen. Sitä kautta myös ympäröivä yhteiskunta voi hyödyntää verkostoa ja sen jäsenten työtä monin eri tavoin. Kaikki ei luonnollisestikaan tarvitse verkostoa, vaan palvelut ovat niille, jotka niitä tarvitsevat.

Verkoston suurin ongelma on rahoituksen löytäminen. Ensisijainen tavoite on koordinaattorin palkkaaminen. Henkilön valintaan on kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta luottamus säilyy. Luottamus kuitenkin rakentuu hitaasti ja tästä syystä olisikin toivottavaa, että verkoston jatkuvuus koettaisiin tärkeäksi myös päättäjien ja rahaa jakavien tahojen puolelta, sillä mitään ei synny hetkessä.

Lähteet

Haastattelut

Taiteilijat:

Reetta Ahonen	kuvataide	Imatra
Päivi Eronen	valokuva,	Imatra,
Kimmo Heikkilä	korutaide/media	Nuijamaa/LPR,
Lauri Heino	valokuva	Lappeenranta
Sirpa Hynninen	kuvanveisto	Lappeenranta
Heta Kananen	kuvataide	Kotka
Tatu Kosonen	valokuva	LPR/Ylämaa
Jouko Lempinen	kuvataide	Lappeenranta
Riikka Lempiäinen	taidekäsityö	Lappeenranta
Kirsti Lento	kuvataide	Kotka
Eija Mustonen	korutaide	LPR/ Ylämaa
Soli Perttu	kuvataide	Lappeenranta
Tiina Rajakallio,	korutaide	Lappeenranta
Mikko Sakala	kuvataide	Kouvola
Vesa-Ville Saarinen	mediataide	Lappeenranta
Tarja Tuupanen	korutaide	Lappeenranta

Muut haasteteltavat & vapaamuotoiset keskustelut:

Tiina Jauhiainen (LUT, Nordi)
 Katja Lahikainen (LUT, Nordi)
 Päivi Partanen (EK museo/ aluetaidemuseo)
 Leena Räty (EK museo/ aluetaidemuseo)
 Marjatta Räsänen (EK museo/ aluetaidemuseo)
 Minna Taipale (Humak, LATU-hanke)
 Mona Taipale, (EK museo/ aluetaidemuseo)
 Anu Talka (KUTKA-hanke/Lappeenrannan kaupunki)
 Patrik Ikäläinen (tuottaja-läänintaiteilija, Kaakkois-Suomi)

Kyselyyn vastanneet:

Imatra	kuvataide
Kouvola	taideteollisuus
Kouvola	kuvataide
Lappeenranta	korutaide
Lappeenranta	taidekäsityö/muotoilu
Järvenpää (tuleva Taipalsaari)	metallitaide
Lappeenranta	korutaide
Kouvola	kuvataide, kuvitus, lastenkulttuuri
LPR	kuvataide
Imatra	korutaide

Kirjallisuus ja muut lähteet

- Aho, T. (2011) Taidetoimikunnat tyrmistyivät maakuntarahan leikkausesityksestä. Etelä-Saimaa 4.11.2011.
- Amusa Kulttuuritori. www.amusa.fi. Luettu 14.11.2011.
- Anttila, M. (2011), Verkostotyön perusteita. Kalvosarja osoitteessa <http://www.valkky.fi/tiedostot/Valkky%20verkostot%2017.2.2011.pdf>. Luettu 2.9.2011.
- ART360. Sivusto osoitteessa www.art360.fi. Luettu 8.9.2011.
- Blomqvist, K. (1997) The Many Faces of Trust. Scandinavian Journal of Management. Vol. 113, No. 3, pp. 271-286.
- Callon, M & Latour B (1981) Unscrewing the Big Leviathans: How Do Actors Macrostructure Reality. In Knorr, K and Cicourel A. (Eds.) Advances in Social Theory and Methodology: Toward an Integration of Micro and Macro Sociologies. London: Routledge. Pp. 277-303.
- Castells, M (2000) The Rise of the Network Society. Oxford: Blackwell.
- Cronberg, T (2010) Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010: 6.
- Cronberg, T (2011) Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo. Raportti selvitystoimenpiteistä ja selvittäjä Tarja Cronbergin esitys hallitusohjelmatavoitteiksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:19.
- Eriksson, K. (2009), Maailma ilman ulkopuolta. Verkostot yhteiskunnallisessa ajattelussa. Helsinki: Gaudeamus.
- Etelä-Karjalan liitto. www.ekliitto.fi.
- Etelä-Karjalan Taiteilijaseura ry. Sivusto osoitteessa www.e-ktaide.net, viitattu 15.9.2011.
- Etelä-Kymenlaakson ammattiopisto. Sivusto osoitteessa www.ekami.fi. Luettu 6.11.2011.
- Hakanen, M. (2002), Luottamus ja sitoutuminen verkoston liimana. Osoitteessa: http://www.verkostokonsultit.fi/dmdocuments/0208_Luottamusjasitoutuminenverkostonliimana.pdf. Luettu 19.1.2011.
- Hannula, P. (2011) Taiteilijan elinkeinon kipupisteitä, solmuja ja mahdollisuuksia. Kalvosarja Rahat sekä Henki -seminaarissa Kotkassa 9.4.2011.
- Hannula, P. Taiteilijan www-sivut osoitteessa <http://www.atelierhannula.fi>. Luettu 19.11.2011.
- Hautamäki, J. (2011) Uudistavan verkoston johtaminen. Blogi osoitteessa <http://johdaverkosto.files.wordpress.com>. Luettu 5.5.2011.
- Hautamäki, J.(2009), Maakunnallinen kehittämisverkosto innovaatioympäristönä. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 3/2009. Osoitteessa <http://johdaverkosto.files.wordpress.com/2009/10/maakunnallinen-kehittämisverkosto-innovaatioymparistona.pdf>. Luettu 2.2.2011.
- Hirsjärvi, S., Remes P., Sajavaara P. (1997), Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hospers, G. (2004), Restructuring Europe's Rustbelt. The case of the German Ruhrgebiet. Intereconomics, Vol. 39, No 3, 147–156.
- Häyrynen, S. (2006), Suomalaisen yhteiskunnan kulttuuripolitiikka. Jyväskylä: SoPhi.
- Ilmonen, K. (toim.)(2000), Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: SoPhi.

- Kaakkois-Suomen Taidekäsityöläiset TÄKY ry. Sivusto osoitteessa <http://www.ta-ky.net/>. Luettu 2.5.2011.
- Kaakkois-Suomen taidetoimikunta. Sivusto osoitteessa www.hanatkaakkoon.net. Luettu 3.9.2011.
- Kaakkois-Suomen Valokuvakeskus ry. Sivusto osoitteessa <http://www.kaakkois-suomen.valokuvakeskus.fi/>. Luettu 3.10.2011.
- Kallio, J. (2010), Etelä-Karjala innovaation ja luovuuden maakuntana. Alueen innovaatioiden ekosysteemi ja käytäntöyhteisöt. Kulttuurituotannon koulutusohjelman opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu.
- Karhatsu, Eija (2011) Arvio kulttuuritoimijoiden ja luovan talouden toimintaedellytyksistä sekä palvelutuotannosta Kaakkois-Suomen Ely -keskuksen alueella. Etelä-Karjala ja Kymenlaakso.
- Kaunisharju, Kirsi (2010) Miten generoida luovaa intohimoa ja menestystarinonita. Blogiteksti osoitteessa: <http://luovablog.gemilo.fi/2010/08/kulttuuri-asiainneuvos-kirsi-kaunisharju-opetus-ja-kulttuuriministerio-miten-generoida-luovaa-intohimoa-ja-menestystarinonita-2/>. Viitattu 13.9.2011.
- Korkala, S. (2010), Luottamuksen ilmeneminen alueellisissa yhteistyöverkostoissa. Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, osa 298.
- Korutaideyhdistys ry. Sivusto osoitteessa <http://www.korutaideyhdistys.fi/joomla/>. Luettu 11.11.2011.
- Kotkan Taiteilijaseura ry. Sivusto osoitteessa <http://kotkantaiteilijaseura.net/>. Luettu 3.5.2011.
- Kotkan Valokuvakeskus. Sivusto osoitteessa <http://www.kotkanvalokuvakeskus.fi>. Luettu 28.10.2011.
- Kouvolan Taiteilijaseura KOUTA ry. Sivusto osoitteessa <http://kouvolutaiteilijaseura.fi>. Luettu 3.5.2011.
- Kulttuuriosuuskunta Bertta. Sivusto osoitteessa www.berdda.fi. Luettu 11.11.2011.
- Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sivusto osoitteessa www.kyamk.fi. Luettu 8.11.2011.
- Lappeenranta–Imatra -seudun koheesio- ja kilpailukyky -ohjelma. Sivusto osoitteessa <http://www.lappeenranta-imatra.fi/>. Viitattu 15.10. 2011.
- Latour, B (2005) Reassembling the Social. An Introduction to Actor-Network-Theory. New York: Oxford University Press.
- Law, J. and Hassard J. (eds) (1999) Actor Network Theory and After. Blackwell.
- Linnamaa, R. & Sotarauta, M. (1999) Verkostojen utopia ja arki: tutkimus Etelä-Pohjanmaan kehittäjäverkostosta. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Lähtenmäki, M (2009), Maa, seutu ja kulmakunta. Näkökulmia aluehistorialliseen tutkimukseen. Helsinki: SKS.
- Metsämuuronen, J. (2006), Tutkimuksen tekemise perusteet ihmistieteissä. Tutkijalaitos. Helsinki: International Methlp Ky.
- Mustikkamäki, N., Viljamaa, K. (2001) Verkostojen monet kasvot. Verkostoitumalla monikeskukseeseen ja tasapainoiseen aluerakenteeseen. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Niinisalo, Suvi (2007) Luovuus sitoo sirpaleita. Etelä-Karjalan kulttuuristrategia. Etelä-Karjala-instituutti. Raportti 5. Lappeenranta.
- Patentti- ja rekisterihallitus. Sivusto osoitteessa <http://www.prh.fi/>. Luettu 18.8.2011.
- Pullinen, Kati (2011) Kulttuuria ei voi kehittää vain turisteja varten. Vartti. 27.7.2011.

- Päin näköä! Mitt i synen! Visuaalisten alojen taidepoliittinen ohjelma. De visuella branschernas konstpolitiska program. Opetusministeriön julkaisuja 2009:53.
- Rautio, P. (2010), Jaetun maakunnan identiteetti. Maakuntalehti Etelä-Karjalan alueidentiteetin muovaajana. *Alue ja Ympäristö* 39:1 (2010) s. 27–39.
- Rautio, P., Äikäs, T., Kohvakka M. (2011), Jaetun maakunnan identiteetti. Näkökulmia eteläkarjalaiseen identiteettikeskusteluun. Etelä-Karjala-instituutin raportti 15. Lappeenranta.
- Repin-instituutti. Sivusto osoitteessa <http://repininstituutti.nettisivu.org/>. Viitattu 11.11.2011.
- Ruckenstein, M., Suikkanen J., Tamminen, S. (2011) Unohda innovointi. Keskity arvonluontiin. Ihmislähtöisen innovaatiotoiminnan menestystarinoita eli kuinka uudenlaista arvoa synnytetään käytännössä. Sitra 291. Helsinki: Edita.
- Ruokolainen, O. (2008) Kulttuuri ja aluekehittäminen. Luova Tampere -ohjelma uusien mahdollisuuksien avaajana. Sente-julkaisuja 28/2008. Tampereen yliopisto, Alueellisen kehittämisen yksikkö. Julkaisu osoitteessa http://www.uta.fi/laitokset/yhdt/sente/julkaisut/sentejulkaisut/Kulttuuri_ja_aluekeh.pdf. Luettu 3.6.2011.
- Räsänen, M toim. (2008) Taidereppu. Backpack of Art. Рюкзак искусств. Etelä-Karjalan taidemuseo ja Kaakkois-Suomen taidetoimikunta.
- Saimaan ammattikorkeakoulu. Sivusto osoitteessa www.saimia.fi. Luettu 9.9.2011.
- Siisiäinen, M. (2000), Järjestöllinen pääoma Suomessa. Teoksessa Ilmonen, K. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: SoPhi. S. 144–169.
- Sjöberg, Kira (2010), *Nykytaiteen markkinarakenne, ansaintalogiikka ja uudet liiketoimintamallit*. Julkaisu osoitteessa http://www.cupore.fi/documents/Taidemarkkinat_Sjoberg_220110.pdf.
- Suomen taiteilijaseura. Sivusto osoitteessa <http://www.artists.fi/>. Luettu 19.9.2011.
- Talka, A. (2011), Kutkan kuntakierros. Raportti heinäkuu 2011. Osoitteessa http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/1857/Kutkan_Kuntakierros_raportti.pdf. Luettu 15.8.2011.
- Timonen, L. (2009), Rakennettu muutos. Esiselvitys Etelä-Karjalan alueellisen toimintakyvyn ylläpitämisestä talouslaman ja teollisuuden rakennemuutoksen paineessa. Etelä-Karjala-instituutin raportti 13. Lappeenranta.
- Tähkänen, T. (2011) Hulda ja Kaarle taiteen poluilla. Taidetta palvelukodin asukkaiden arkeen. Osoitteessa <http://www.kantrijaurbaani.net/taide-linkki/wp-content/uploads/2010/12/Opinnäytetyökirjallinen4.pdf>.
- Viirkorpi, P. (2004) Kumppanuus-johtamisen rakenteita ja käytäntöjä. Lastensuojelun keskusliitto ja Suomen Kuntaliitto.
- Visuaalisten taiteiden edistäminen Etelä-Karjalassa (1998) Etelä-Karjalan liiton kulttuuriryöryhmän seminaariraportti.
- Väätäjä, M. (2010), Kulttuuripalveluiden tila ja prosessit Lappeenrannassa. Selvitys ja strategia. Etelä-Karjala-instituutin raportti 14. Lappeenranta.
- Yhdistystieto. Sivusto osoitteessa www.yhdistystieto.fi.

Österåker, M. (2009), Kulttuuriyrittäjyys teoriassa ja käytännössä – neljä opetusta. Juhtbacka Kulturcentrum. Osoitteessa <http://www.juthbacka.fi/images/artiklar/Raportti.pdf> . Luettu 19.4.2011.

Liite 1

Teemahaastattelun runko

Vastaajan tiedot: Nimi, syntymävuosi, sukupuoli, kotikunta, ala jota edustaa, järjestö

1. Ammattitaiteilijan määrittely ja edunvalvonta

- a. Olet oman alasi ammattilainen. Miten määrittelet ammattitaiteilijan?
- b. Mitä edunvalvonta mielestäsi on? Kaipaako alueellista edunvalvontaa? Jos kaipaat, niin minkälaista? Jos et, niin miksi et?

2. Visuaaliset taiteet & verkosto

- a. Mitä visuaalisen taiteenalat ovat?
- b. Ketä mielestäsi kannattaisi ottaa mukaan visuaalisten taiteiden yhteistyöverkostoon?
- c. Miten näet näiden eri alojen yhteistyömahdollisuudet?
- d. Ketkä olisivat itsellesi luontevia kumppaneita? Ketkä ei?

3. Alueena koko Kaakkois-Suomi

- a. Minkälaisia ajatuksia se sinussa herättää?
- b. Mitä etuja koko alueen yhteisellä verkostolla voi olla?
- c. Mitä esteitä koko alueen yhteisellä verkostolla voi olla?

4. Verkostot

- a. Mitä ymmärrät verkostolla?
- b. Mitä ajatuksia visuaalisten taiteiden yhteistyöverkosto sinussa herättää?
- c. Miksi ja mihin verkostoa tarvitaan? / Miksi verkostoa mielestäsi ei tarvita?
- d. Tarvitseeko verkosto vakituisen koordinaattorin?
- e. Mitä koordinaattorin tehtävät olisivat?
- f. Kuka tai mikä taho tällaisen koordinaation voisi ottaa hoitaakseen? Miksi tämä taho olisi mielestäsi sopiva?
- g. Koetko, että verkosto voisi auttaa sinua henkilökohtaiset? Millä tavalla? Miksi ei? Kenelle verkosta mielestäsi voisi olla hyötyä? Mitä verkoston pitäisi tehdä, jotta se hyödyttäisi sinua taiteteilijana?
- h. Minkälaisia verkostoja sinulla itselläsi on? Kansalliset verkostot, kansainväliset verkostot? Kerro esimerkki verkostosta johon kuulut?

Liite 2

Haastattelujen ja kyselyjen vastausten pohjalta tehty SWOT-analyysi

VAHVUUDET

ALUEEN OLEMASSAOLEVAT RAKENTEET

- Olemassa olevat yhdistykset ovat hyvä perusta (3 taiteilijaseuraa: Kotkan taiteilijaseura, Etelä-Karjalan taiteilijaseura, KOUTA ry, Korutaideyhdistys, 2 valokuvakeskusta: Kotkan valokuvakeskus ja Etelä-Karjalan valokuvakeskus, Etelä-Karjalan taidekäsityöläiset)
- Museot osana alueellista yhteistyötä, aluetaidemuseo + muut taidemuseot
- jäseniä (tilanne yhdistysten nettisivuilta 16.5.2011*)
 - Etelä-Karjalan taiteilijaseura 76
 - Kouta ry, Kouvola 30
 - Kotkan taiteilijaseura 31
 - Kaakkois-Suomen taidekäsityöläiset 43
 - Korutaideyhdistys 66, joista Kaakkois-Suomesta 46

* osa taiteilijoista on jäsenenä useammassa kuin yhdessä yhdistyksessä, joten yhdistysten yhteenlaskettu määrä ei kerro alueen taiteilijoiden todellista määrää. Taiteilijaseurojen jäsenkriteerinä on ammattilaisuus.

OSAAMINEN

- Alueella on paljon osaavia ammattitekkijöitä ja hyvä taiteilijakunta!
- Alueen koulutus on voimavara
- Myös kansainvälistä näkyvyyttä löytyy (esim. yksittäiset taiteilijat ja korutaide)
- Tekemisen halu on kova
- Paljon ideoita

ALUEELLINEN YHTEISTYÖ & VERKOSTON VOIMA

- Näyttelyiden alueellinen vaihto on mahdollista ja sitä on myös tehty
- Taidelinkki-hankkeen hyvät käytännöt ja tulokset
- toimiva taidelainaamo

ALUEEN OMALEIMAISUUS

- raja-alue ja rajan läheisyys

HEIKKOUEDET

TAITEEN HEIKKO ASEMA

- Taide koetaan elitistisenä ja ylimääräisenä
- Yleisö ei välttämättä tee eroa ammattitaiteen ja harrastelijoiden välillä

HIERARKISUUS

- byrokrania ja hierarkisuus herättää vastustusta

ASENNEONGELMA

- Tahto toimia yhdessä – onko sitä?
- Henkilökohtaiset kaunat ja ristiriidat vaikuttavat yhteistyöhön
- ”poteroissaan” lymyilevät taiteilijat
- nuorempien taiteilijoiden näkövinkkelistä vanhemman polven edustajat pitävät rajoja yllä myös eri taiteenlajien välillä

MAANTIEDE

- Alue on maantieteellisesti laaja > vaikuttaako se?

RAHOITUS

- pysyvän rahoituksen saamisen vaikeus, jopa mahdottomuus
- projektirahaa ei haluta

MAHDOLLISUUDET

TAITEEN JA TAITEILIJOIDEN NÄKYVYYS PARANTUU

- ”pidetään meteliä”, tunnettuutta taiteelle ja kulttuurille, taiteen arvostuksen nostaminen,
- Näkyvyyttä alueen taiteilijoille valtakunnallisesti
- Kansainvälisen toiminnan vahvistaminen esim. näyttelyiden kautta nähdään tänä päivänä keskeisenä osana vakavasti otettavan taiteilijan työtä

TAITEILIJOIDEN TOIMEENTULON TUKEMINEN

- Prosenttiperiaate käyttöön kattavasti
- Ihminen kaikkien käyttöön: taiteilijoiden aika riittäisi paremmin taiteen tekemiseen
- Näkyvyyden mukanaan tuomat uudet työmahdollisuudet

- mahdollisuus olla pienen ihmisen asialla
- Kaluston vuokraus, työtiloja
- ”NEUVOLA”: lainopillinen neuvota (esim. sopimukset), kirjanpitoapu, verotusneuvonta
- Yritysmailman suhteiden rakentaminen ja koordinointi
- paikka nuorille, osaamisen välittäminen ”Osaajapankki”;

VERKOSTON VOIMA

- verkosto voisi olla taiteilijan ”työyhteisö”
- eroon sattumanvaraisesta verkostoitumisesta (vaikka siinäkin on puolensa); ideat syntyvät vuorovaikutuksessa
- yhteinen tiedottaminen
- erilaiset ja eritasoiset toimijat yhdessä, näkyvyys parantuu kaikilla
- keskustelufoorumi
- myynti ja markkinointi parantuu
- ”Tapaa taiteilija” –tilaisuudet

YHTEISKUNNALLINEN MERKITYS

- identiteetin vahvistaminen
- taiteen merkitys kaupunkikuvaan ja yleensä suunnitteluun
- viihtyvyyden lisääminen

UHAT

RAHOITUS

- rahoitusta ei löydy
- toiminta ei muodostu jatkuvaksi
- kuinka paljon verkoston jäsenyydestä pitää maksaa?

RISTIRIIDAT

- kateus, yhteisiä intressejä ei löydy
- koordinaattorin valinta epäonnistuu
- verkostoa ei koeta mielekkäänä tai tärkeänä
- verkoston johtamisen tasapuolisuuden vaade
- luottamusta ei synny, joku taho ajaa vain omaa etuaan
- verkosto ei pysykään visuaalisten alojen piirissä, vaan hajoaa (esimerkkinä Cursor Kotkassa)
- nurkkakuntaisuus

SITOUTUMATTOMUUS

- verkoston jäsenet eivät sitoudu toimintaan
- ristiriidat aiheuttavat lisää sitoutumattomuutta
- aktiivista toimintaa ei synny
- kun tuloksia ei synny hetkessä, turhaudutaan

LUOVAT ALAT

- Luovien alojen hehkutus ja rahan jako luoville aloille koetaan uhkana

ALUEIDEN VÄLISET RISTIRIIDAT

- sijoituspaikka
- kuntien asenne taiteisiin ja kulttuuriin yleensä

Liite 3

Paavo Viirkorpi (2004) on listannut yhdeksän verkostoitumisen avainkohtaa:

1. Toimijat selkiyttävät itselleen, mikä ko. asiassa on heille tärkeää, ja mitä he haluavat siinä edistää.
2. Toimijat etsivät toisensa (ko. asian edistämisen kannalta oikeat tahot, oikeat henkilöt).
3. Toimijat opettelevat ymmärtämään toistensa puhetta, tehtävää, tavoitteita ja toimintatapoja ja perehtyvät erityisesti siihen, mikä toisille on ko. asian edistämisessä tärkeää.
4. Toimijat hakevat ko. asian edistämisessä yhteistoimintaan yhdistävää kohdetta yhteisen hyödyn pohjalta.
5. Toimijat kehittävät riittävän yhteisen näkemyksen yhteistoimintansa tavoitteista.
6. Toimijat muodostavat riittävän yhteisen käsityksen yhteistoiminnan kokonaisuudesta ja kunkin osapuolen osuudesta siinä.
7. Toimijat sopivat yhteistoiminnan menettelytavoista ja muista pelisäännöistä (tiedon jakaminen, viestintä, johtajuus, päätöksenteko, vastuut).
8. Toimijat toimivat me-hengessä keskinäistä luottamusta synnyttäen.
9. Toimijat sitoutuvat ottamaan vastuun kukin omasta osuudestaan ja myös yhteistoiminnan kokonaisuudesta.

ETELÄ-KARJALA-INSTITUUTIN RAPORTTISARJAN JULKAISUJA:

TAKAPIHASTA KAUPUNGIN HELMEKSI

Lappeenrannan Linnoituksen restaurointityön vaikutustutkimus. 2004.
Raportti 1

EPÄLUULOISTA EKUMENIAAN

Ortodoksisen ja luterilaisen kirkon vuoropuhelu. 2005.
Raportit 2 ja 3

KOSKA MEILLÄ ON KOSKI

Imatrankosken matkailullinen hyödyntäminen
ja vedenpalautus Imatrankoskeen. 2007.
Raportti 4

LUOVUUS SITOO SIRPALEITA

Etelä-Karjalan kulttuuristrategia. 2007.
Raportti 5

KULTTUURIMAISEMA ELÄMYSMATKAILUKOHTENA

Eteläkarjalaiseen kaupankäyntiin liittyvän perinteen tuotteistaminen. 2007.
Raportti 6

IMATRA-SVETOGORSK-KAKSOISKAUPUNKI

Asennebarometri 2007. 2008.
Raportti 7

VUOKSEN VARRELLA VIERETYSTEN

Imatra ja Svetogorsk yhteistyössä. 2008.
Raportti 8

ARKI UUDESSA MAASSA / БУДНИ В НОВОЙ СТРАНЕ

Maahanmuuttajan arki -hankkeen raportti. 2008.
Raportti 9 (fin, rus)

YLIOPISTO JA MAAKUNTA. 2009.

Raportti 10

НА БЕРЕГАХ РЕКИ ВУОКСА ПО СОСЕДСТВУ

Сотрудничество Иматры и Светогорска. 2009.
Raportti 11

SUUNNANMUUTOKSIA

Luova, innovatiivinen ja hyvinvoiva Etelä-Karjala. 2009.
Raportti 12

RAKENNETTU MUUTOS

Esiselvitys Etelä-Karjalan alueellisen toimintakyvyn ylläpitämisestä
talouslaman ja teollisen rakennemuutoksen paineessa. 2009.
Raportti 13.

KULTTUURIPALVELUIDEN TILA JA PROSESSIT LAPPEENRANNASSA

Selvitys ja Strategia. 2010.
Raportti 14.

JAETUN MAAKUNNAN IDENTITEETTI.

Näkökulmia eteläkarjalaiseen identiteettikeskusteluun. 2011.
Raportti 15.